

IN MEMORIAM ZLINSZKY JÁNOS
(1928–2015)

Dr. gyóni Zlinszky János, egyetemi tanár, volt alkotmánybíró, az Osztrák Tudományos Akadémia levelező tagja, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának első dékánja élete 88. évében, 2015. június 18-án megtért Teremtőjéhez. Az alábbiakban emlékezésképpen újraközöljük az MTA-n kitüntetése alkalmából 2013-ban elmondott beszédét, majd a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen és más jogi karokon tanító kollégáinak búcsúüzeneteit adjuk közre, az emlékezők neve szerinti abc-rendben.

ÉLETMŰVEM? – DÍJAZVA!*

ZLINSZKY János

Nyolcvanöt év, abból hetven tudatosan tevékeny: időben, hálás szívvel, erre az életre tekinthetek vissza. Meg kellett élni, ajándékba kapott évek során, és iparkodnom kellett nem haszon nélkül elfolyni hagyni. Munka töltötte ki az időt, többnyire érdeklődéssel és kedvvel, de mindig igényesen, tisztességgel, színvonalasan végzett munka.

Mű – ha van – ennek a munkának értékes, értékelhető eredménye. Elválik a munkafolyamattól, el a dolgozó személytől. Önálló létet kap, s mint ilyen, mások számára is fogható. Tanítás, írásmű, intézmény, együttműködés, művészi érték. Külön ajándék, ha van rá kereslet, ha a gyakorlati élet igényli, kongeniális kollégák körében jól érezve magát fejlődhet, tanítványok felkapják, tovább adják, tovább szövik. Most, itt, hangsúllyal, a hivatás követelte, alakította, az élet folyamán foghatóvá tett, tárgyiasult eredmény az a mű, amely a szakmai kör mérlegelésében figyelmet kapott.

Az élet során, idő haladtával, a munka eredménye egyre függetlenebb a biológiai léttől, egyre inkább válik, ha van, megragadhatóvá. Teszi a „művészt” emberséges emberré. Dolgozóvá! Milyen minőségi elvárásai vannak a jogász hivatás közkatónái közt tébláboló, mindennapi kenyerét biztosítani törekvő *homo sapiens*-szel szemben ennek az ő hivatásának? *Indem er ist, was soll er werden?* Cél, hogy el lehessen mondani róla: *vir bonus, dicendi peritus, amicus certus, consors fidelis, dator hilaris*. Család, iskola, templom, szakmai példaképek, tételes ismeretek – pályánk elején ezt sulykolták belénk, több-kevesebb biztonsággal. *Vir bonus*: jó ember legyen. Jó arra, amire képezték. A tudás adta többlet révén emberebb ember az átlagnál. Teljes léttel tudatosan vállaló egyén. *Dicendi peritus*: a szó mestere legyen. Az emberi érintkezés művésze, akinek nyomán nem Bábel, de Pümkösd keletkezik, nem értetlenség, viszály, hanem megértés, egység, béke. Aki nem csak keresi, de megtalálja, eltalálja a szóban rejlő kulcsot.

---

* Az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetében – a Iuris Consulto Excellentissimo díj átadása alkalmával – 2013. november 28-án elhangzott előadás szerkesztett és bővített változata. Elsőként megjelent: *Allam- és Jogtudomány*, 2013/3–4.

A további igények minden művelt keresztény emberrel szemben elvárások. Legyen *amicus certus in re incerta*: biztos barát a bizonytalan körülmények közt, akire építeni, számítani lehet. Legyen *consors fidelis*: hiteles, hívő, megbízható élettárs, akire, akivel otthon építhető. Légyen Isten kedveltje, jókedvű adakozó. Adj mindazt, amit tud, bőséggel a rászorulóknak, és fogadja el örvendő alázattal, amit kap, annak tudatában, hogy (a másoknak is) jobb adnia, mint kapnia!

Kollégáim nagylelkű jóindulata életművemben – gondolom – a cél felismerését, s az afelé való következetes törekvést méltányolja. Erre figyelemmel én fiatal kollégáinknak ajánlani tudom: keressétek az igazságot, az megadja a szabadságot, és megteremti a békét. Megoldatlan probléma, tisztázatlan tényállás, igaztalan eredményre vezető alku ne szegélyezze útjunkt. Magukkal szemben igényesen, másoktól üdvöt nem várva, *aequam mentem in rebus arduis servare* (belső igazságunkat ellenséges behatások között is megőrizve) induljanak, haladjanak az Úton. A meredekebb utat, a szűkebb kaput, a nehezebb megoldást keresve kell ezt az utat járni. Vegyük tudomásul: nincs elfogadható (elvárható) jogellenesség, nincs vállalható valótlanosság, nem vihető piacra, nem áru az erkölcsi érték. Mindezek türése a jogállam vesztét jelenti, ha mi, a béke harcosai, a rend valódi őrei is feladjuk a ránk bízott kincseket! Ha úgy éreznők, nincs hozzá kellő erőnk, ismerjük be alázattal, és kérjünk segítséget. Fogunk kapni. Én, vallom, ha kértem, kaptam. A mű, amelyet most elismernek, e kért-kapott erő által jött létre.

Hadd tegyek most zárszóként egy rövid számvetést, számadást azok előtt, akik jóindulatából ma itt állhatok. Másodéves jogászként (1949) Nizsalovszky Endre professzor úrtól kaptam egy prosezemináriumi feladatot, a holtak nyilvánítás intézményének feldolgozására. Elismerést aratva teljesítettem (több szót nem érdemel). Am a végén felvettem kéretlen a kérdést magamnak: Hát a római jogban, ez hogy volt?

Nem találtam rá választ, megkerestem hát magam 1957 nyarán: ebből lett első nagyobb német nyelvű publikációm (1964). Kaser felvette az Enciklopédia-irodalomba, Behrends elemezte a *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte [Romanistische Abteilung]* keretében. Ez adta – hitem szerint – Marton Gézának a bizalmat, rám bízni irodalmi hagyatékát. Ez eredményezte Kunkel révén, a Humboldt-ösztöndíjat.

Harmadéves jogászként (1950) gyűjtöttem magam köré mintegy tíz főnyi lelkes csapatot, kinevelni a római jogi gyakorlatok diákvezetőit, a XII táblás törvény és irodalma elemzése, tanulmányozása, feldolgozása révén. Az ötlet közvetlen eredményt hozott, hosszú távú baráti szálakat létesített – Bánrévy Gábor, Mirtse László, Rabár Ferenc –, és végül összefogó könyvben testesült meg, az akadémiai díjakat elnyert *Állam és jog az ősi Rómában* (Akadémiai Kiadó, 1996).

Ácsként dolgoztam a baji laktanya építésén, mikor Ferenczy Endre barátom ajánlotta 1954-ben az MTA latin irodalmi bizottságának, hogy a középkori magyarországi latin irodalom kritikai kiadásában nekem mint latinul tudóknak, munkát adjanak. Baranyai Decsi János Históriaját osztották rám, csinálgassam szabad időmben, bevezetővel és jegyzetekkel ellátott kiadása előkészítését. Így jutott kezembe a História mellett a magyar és római jog első közös tárgyalása, Decsi *Syntagma iurisa*, amivel jobb híján foglalkozni kezdtem 1958-ban. Ennek elmélyült átdolgozása révén fogant a magyar *tacita receptio* gondolata, annak külföldi ismertetése nyomán

(Salzburg, 1970) a frankfurti Coing-intézet (Max Planck-Institut für Europäische Rechtsgeschichte) megbízása a Handbuch magyar anyagának elkészítésére, e munkával szereztem meg a kandidaturát 1984-ben és így a Miskolci Egyetem intézetvezetői posztját. Ott született annak az utánpótlást nevelő programnak a kidolgozása, amelyet ugyan csírájában ugyancsak még az ELTE szakkörében kezdtem (1948), de egész életemben igyekeztem megvalósítani, hogy a jog rendje mellett a társadalom erkölcsi rendjéért is vessük be a római jog értékeit. A gondolatból Miskolcon először önálló kollégium lett, „Keresztény erkölcs és jogászai etika” címmel. Egyelőre él, ott is, a PPKE JÁK tanmenetében is.

Amikor kandidátusi dolgozatom vitája folyt, ahol az alapmű az egész magyar magánjog forrásainak és irodalmának a nemzetközi összehasonlító kutatás számára történő megnyitását célozta, egyik opponensem felvetette: éppen római jogásztól elvárható lenne a hazai jogban a római jogi behatás alaposabb elemzése. El lehetett-e utasítani e kifogást, egyszerűen a tárgyalt korszakba nem tartozó problémaként? Én felvettem a kesztyűt, és kifejtettem, hogy akkor erre a kérdésre a római jog hazánkban még nem tudott válaszolni (Vö. Zlinszky János: A magyar magánjog történetének hiányzó fejezetei. *Állam- és Jogtudomány*, 1985/3. 560–565.). Kifejtettem, hogy osztom azt a véleményt, miszerint a kérdés megválaszolását lehetővé tevő kutatást sürgősen meg kellene kezdeni, el kellene végezni. Abban mindenesetre komoly szerepet kell vállalniok a magyar római jogászoknak. Mégis, a feladat interdiszciplináris, nem is egy személyre szabott. Ígéretet tettem, hogy ami rajtam múlik, e feladat teljesítéséhez el fogom végezni, ha módom lesz rá.

Nos, most tisztelettel kiegészítem akkori válaszomat: időközben e hiány pótolta-tott. Egy másik nagy külföldi enciklopédia számára megírtam, s a PPKE JÁK 80. születésnapja tiszteletére megjelentetett, német nyelvű műveim gyűjteményes kötetében kiadta *Römische Recht in Ungarn* című tanulmányomat, amely elsőnek Mayer-Maly barátom emlékkötetében látott rövidebb formában napvilágot. E gyűjteményes kötet kerekre zárja a kutató útját, aki a római jogon át, a római jogban, mindig a jogot kereste. *Das Recht durch das römische Recht, aber über dasselbe hinaus!* Azzal a hittel és meggyőződéssel, hogy az ember társas lényként, társadalmi életre hivatott, s amint egyéni belső békéjét rend és szeretet nélkül nem érheti el, hivatott ezeket a társadalomban is megfogalmazni és megvalósítani. *Veram non falsam filosofiam aspectantes* – nem hamis, hanem valódi tudományosság felé törekedjünk. E tudomány bölcselate révén a tanult és ékes szólásra törő férfi talán arra a csúcra is eljuthat, amelyet a római ideál *bonus pater familias*ként határozott meg. Mert ez az igazi nagy próba. Ez a csúc a magasabb, a meredekebb, az embert próbálóbb, az értékesebb.

Hadd legyen a zárómondat a siker árnyában ez a figyelmeztetés: a két „életmű” közül az értékesebb, fontosabb nem a szakember, a köz sikeres munkása, és annak akár könyvek sorában rögzülő hagyatéka, hanem a *bonus pater familias*, a *consors fidelis*, és a szilárd otthonból egészséges világgéppel kiröptetett fiókák sora. Ennek díjazása nem történhet *ante mortem*, és aki itt elbukik, hiába sikeres látszatra. A két feladatkör pedig verseng, ütközik, csalókan tolódik egymásra. Értékrendjük folyamatos szem előtt tartása nélkül nem lehet harmonikus a pálya eredménye. Amit most itt köszönhetek, sokaknak, utolsó sorban magamnak, jelentős részben a kutatónak is végig

kongeniális, szerető, és egyúttal egyensúlyt biztosító társamnak köszönöm – boldogult feleségemnek, akivel épp e szakmai téren szerencsésen csengett össze egyéniségünk, a *harmonia*! Mindkettőnk pályájának jót tett ez a nem mindig könnyű kettős hivatás. Ám leginkább gyermekeinkben válik foghatóvá. Tőlük is kívánt, nem egyszerű, áldozatot szüleik közszolgálatá, és nekik nyújtott, legközvetlenebbül, tanúságot az értékelvű életszemlélet igénye. Amire, egyre inkább örömmel látom, számos körükhöz csatlakozó tanítványunk is indítást kapott. Bennük ölt testet a mű, bennük él tovább az *auctor*.

A KOLLÉGÁK BÚCSÚJA ZLINSZKY JÁNOSTÓL

SZUROMI Szabolcs Anzelm

rektor, egyetemi tanár

Az ember, a barát, a kolléga, a tudós, akinek a legnemesebb értelemben vett *Jus* (Jog) volt az élete. Ennek az ismerete és szeretete érvényesült minden kijelentésében és érvelésében. Tisztán érvelt, nagy történelmi tudással és tapasztalattal felvértezve, amely érvelésben tükröződött nemcsak széleskörű tájékozottsága, hanem mindig megcsillant a hívó ember igazságszeretete is.

Neve összeforrott a magyarországi Alkotmánybíróság megszületésével, amelynek 1989-1998-ig volt bírójára; de hasonló módon úgy emlékszünk rá, mint a Pázmány Péter Katolikus Egyetem 1995-ben megalapított Jog- és Államtudományi Karának első dékánjára, akinek a Kar szervezeti, oktatási, kutatási, szabályzati, működési kereteit köszönheti. Aki folyamatosan sikra szállt a jog- és államtudományok katolikus egyetemen történő oktatásának állami elismeréséért; és aki tudása és tekintélye legjavát adta azért, hogy mostanra országosan az egyik legkiemelkedőbb jogi kar működhesen, a klasszikus egyetemi eszme megvalósításának minden vonatkozásában, a Katolikus Egyetem keretei között.

Nem szabad azonban megfeledkezni arról a hosszú és példamutató útról, ami eddig elvezette Zlinszky Jánost, ami már korábban kivívta a magyar és nemzetközi jogásztársadalom megbecsülését. Már Marton Géza mellett tevékenykedve, jogászai tanulmányai alatt, a római jog lett az, amiben tudományos érdeklődését megtalálta. Ismert, hogy politikai döntéssel lehetetlenné tették tanulmányai folytatását, kitelepítették és 1951-1952 között munkaszolgálatra rendelték. Csak 1957-ben fejezhette be az egyetemet és nyerhette el a rég megérdemelt jogi doktori fokozatot. 1958 és 1983 között ügyvédként tevékenykedett, végül az Ügyvédi Kamara elnökségi tagja lett. Élete álmát, az oly sokáig várt feladatot, a jog tudományos környezetben történő művelését, kutatását és átadását 1983-ban kezdhetette meg a Miskolci Egyetemen, ahol újra a római jog elemzésének szentelhetette életét. Ennek eredménye az 1984-ben elnyert kandidátusi fokozata, majd 1990-ben az MTA doktori címe. A Miskolci Egyetemen megszervezte a jogtörténet és a római jog magas szintű oktatását. Innen került a rendszerváltás után felállított Alkotmánybíróság első bírái közé.

Csak azok, akik átéltek a PPKE Jog- és Államtudományi Kara megalapításának és megszervezésének időszakát, tudják azt, hogy milyen emberfeletti munkára, szervező- és problémamegoldó készségre volt szüksége minden nap Zlinszky János professzornak, a Kar első dékánjának, amelyet Ő a legnagyobb körültekintéssel, pontossággal, emberiességgel és jogászai bölcsességgel kezelt, nem lankadó hittel. Akik ismerik ezt az időszakot, még inkább megértik, hogy miért szerették rajongásig hallgatói. Felejtethetlen az a pillanat, amikor tanítványai felállva és meg nem szűnő taps között nyújtották át születésnapjára Pázmány Péter *Isteni igazságra vezérlő kalauz*-ának egy korai kiadását. A PPKE JÁK oktatói és hallgatói közösségét összekovácsolta Zlinszky professzor szigorú, de mindig emberséges, valódi nevelő személyisége.

Tudományos munkásságát levelező tagsággal ismerte el az Osztrák Tudományos Akadémia 1993-ban, de megkerülhetetlen tekintély volt nemzetközi szinten a római jog kutatása terén, bármely új elmélet elemzésekor. Számátalan elismerésben részesült, de számára a legnagyobb elismerést hallgatói szeretete jelentette. Emlékezetessége tette minden előadását, akár a római jogról, akár a jogászai etikáról, vagy Krisztus pereről szólt. Személyisége élete utolsó pillanatáig meghatározta a PPKE JÁK mindennapjait. Életpéldája és tanácsai nagyon sokaknak adtak segítséget és reményt.

Ennek a reménynek a tökéletes formájában, a feltámadás reményében búcsúzzunk Dr. Zlinszky János professzortól. Nyugodjon Békében!

ANDRÁSI Dorottya
egyetemi docens

János bácsival 1995 nyarán találkoztam először, amikor szegedi ajánlólevelem alapján bekopogtattam hozzá alkotmánybírói irodájába. A rövid szakmai beszélgetés, és néhány keresztkérdés után röviden annyit mondott: „Fel van véve. Mellettem fog dolgozni.” Így az 1995-96-os tanévben már a Ménesi úton kezdtem el dolgozni, római jogi gyakorlatokat tartani, amit immár 20 éve végzek. Kivételes ember volt, akinek magával ragadó hite és egyénisége a szakmai ismeretek átadásával teljesen egybeforrt, egységet képezett. Egyénisége számomra meghatározó volt minden későbbi lépésemtől a legkülönbözőbb döntési helyzetekben, szakmai és emberi szempontból egyaránt. Halála megviselt, mert ő az életben is *pater familiasként* viselkedett, és a jó és gondos családapa figyelmességével kísérte övéi sorsát, véleményére, személyre szabott tanácsára, iránymutatására bármikor számítani lehetett.

Utolsó találkozásunk a Magyar Tudományos Akadémián történt, ahol egy római jogi előadássorozat után taxiba segitettem. Amit sosem szoktam tenni, most megöleltem, majd besegitettem az autóba. Valahol tudat alatt éreztem, hogy itt a földi létben többet nem találkozunk. Bízom és remélem, hogy fentről is szeretettel és odafigyeléssel óvja lépteinket.

Isten Veled, Drága János bácsi!

ÁDÁNY Tamás
egyetemi docens

Az ezredforduló előtti nyáron Zlinszky János alapító dékánként a Jog-és Államtudományi Kar első diplomaosztójára készült – velünk, avatandókkal együtt. Az avatás előtti percekben az egyik előadó melletti aulában a ceremónia részleteiről szóló tájékoztatást kellett volna végighallgatnunk – de rajtunk akkor életünkben először már ott volt a talár és a vaskalap, és diadalunk tudatában egyre hangosabb zsbongásunk minden ilyen kísérletet meghiúsított. Egészen addig, míg Professzor úr egy rögtönzött emelvényről, katedrához szokott hangerővel és az őt nem ismerők számára el nem mondható szeretettel, megértéssel – és azt hiszem, büszkeséggel – hangjában csak ennyit mondott: „Kollégák, figyeljenek kicsit, nem sokáig nevelhetem én már

magukat!” A rövid mondat célt ért: akik ezt hallottuk, utána nehezen jutottunk szóhoz, és komolytalanságunk is nagyrészt odalett.

Pedig ez egyszer Professzor úr tévedett. Nekünk címzett tanítása nem ért véget abban a teremben, és amíg van élő tanítványa, hiszem, hogy soha nem is fog. Nyugodjék békében!

BÁNDI Gyula
egyetemi tanár

Úgy 20 éve történt, hogy János Bátyám, Professzor Úr elhívott az Alkotmánybíróságra, az akkor alakuló Pázmány jogi karral kapcsolatos beszélgetésre. Feltett szándéka volt, hogy az Egyetem és a Kar keresztény szellemiségének szerves része legyen a környezetvédelem, az ember felelőssége a teremtett világért és ennek jogi megjelenítése is. Ezért kérdezett meg – előtte csak felszínes, jogi oktatók közötti kapcsolat volt közöttünk – arról, vállalnék-e ebben részt. Nagyon nagy örömet okozott ezzel, a tárgy miatt is, amit szeretek, de különösen a felém megnyilvánuló bizalom jelentett sokat. Természetesen igent mondtam, és amint a jogászképzés menetrendje a környezetjog tervezett helyéhez ért csatlakoztam az oktatói karhoz. Remélem, hogy akkori bizalmát megszolgáltam.

Ami még ennél is sokkal nagyobb megtiszteltetés volt számomra, hogy néhány évre rá abba a székbe ülhettem, amit Professzor Úr foglalt el, mint alapító dékán, és megadatott számomra, hogy a Kar további építkezésében cselekvő részt vállaljak. Ezen idő alatt mindig fordulhattam Hozzá, tanácsát kérve és Ő mindig készségesen segített.

Volt tehát alkalmam megismerni emberi kvalitásait – nem mondom, hogy nagyságát, mert nem olyan Ember volt, aki nagy akart lenni, hanem sokkal inkább olyan, aki szolgálni akart, hasznossá tenni magát, szerényen, alázatosan, jó szóval, de különösen életének példájával.

Köszönöm Istennek, hogy ismerhettem és munkatársa lehettem. Tudom, hogy most jó helye van, és azt is, hogy Onnan is minket támogat, segít, imáival, tanácsaival, közbenjárásával.

BENEDEK András
egyetemi docens

Amikor a Kar alapításakor áthívott a bölcsész karról, hogy logikát és retorikát tanítsak az első évfolyamnak a Ménesi úton, kifejtette, hogy szilárd meggyőződése, hogy a jogásznak nemcsak a klasszikus műveltség miatt van szüksége a szűken vett jogi tárgyakon túlmenő tudásra, hanem mindenekelőtt azért, hogy tudja, hogy mit miért képvisel jogi álláspontjával, és hogy megtanulja, hogyan kell azt teljes meggyőződéssel, ésszel és lélekkel képviselni.

Tettei mögött ott volt az erőt adó személyes meggyőződés és mindenkitől elvárta, hogy tisztázza, saját maga számára, hogy mit, miért csinál.

Amikor a számítógépes távoktatás gondolata felmerült, akkor tapasztaltam először, hogy döntéseiben mindezt milyen nyitottsággal, mások személyes meggyőződésének és hitének mennyire mélyről jövő tiszteletben tartásával gyakorolta.

Amikor mindent egybe vetve a távoktatás mellett döntött, azt mondta: „András, én hiszem, hogy nem lehet személyes kapcsolat nélkül tanítani, de tudom, hogy a számítógépé a jövő, és Ti hisztek abban, hogy ezt számítógéppel, lehet jobban csinálni. Ezért arra kérlek, hogy csináljátok!” S némi késletteléssel, alig látható, de biztató mosolyával a szája szögletében hozzátette: – „Jobban!”

Ebben őszinte kívánságként, de súlyos terhet jelentő kihívásként benne volt az is, hogy ha valóban tudjátok, csináljátok, „jobban, mint mi?”. Bízott azokban, akik értenek ahhoz, amit csinálnak, és tudják, hogy mit miért csinálnak. Az Egyetemet is úgy fogta fel, mint az erre irányuló elvi és személyes kérdések megválaszolására irányuló törekvések találkozásának színterét.

Még olyankor is, amikor egy ilyen – minél több kérdésre nyitott – környezet megteremtésére irányuló törekvései szembe találták magukat más törekvésekkel, azt várta el, hogy az adott álláspont képviselői nyíltan, meggyőződésük indoklásával, személyesen vállaljanak felelősséget ítéleteikért és döntéseikért.

Csak olyankor fordította el kissé félre billentve, elnéző tekintettel a fejét, amikor hiányzott az ehhez szükséges egyenes beszéd. Ilyenkor jellegzetes mozdulatával homlokára tette a kezét, felvonta szemöldökét, de nem kérdezett tovább. Tudta, milyen erők küzdenek azért, hogy a lélek helytálljon abban is, ami szavakkal nem hozzáférhető, s tudta, hogy időt kell adni arra, hogy dűlőre jussanak.

Tudomásul vette, még ha fáj is, hogy mindig, mindenkinek, személyesen fog el ez az idő. Illyés Gyula sorai is csak jelezik a végső fájdalmat: „Hisz még a gondolat sem lehet megközelíteni ezt az örökre érthetetlen rettenetességet. Az ember legfeljebb csak együtt sírhatna azokkal, akiket legközelebről sújtott a gyász, mert az, akit valóban megérintett a fájdalom még a maga vigasztalódásához sem érhet könnyen el, nem hogy mások vigasztalásához elérkezni tudna.”

BOTOS Katalin
professor emerita

Éppen húsz éve lesz ősszel, hogy a PPKE jogi kara megszületett. Éppen húsz éve, hogy Zlinszky János alkotmánybíró összehívott egy szűk csapatot, Bagdy Gábort, Rabár Ferencet és személyemet, hogy a PPKE-n létrehozandó jogászképzésről tárgyaljunk. Valószínűleg referencia volt számára, hogy 1991-ben együtt búcsúztattuk Papp László piaristát, volt igazgatónkát, én miniszterként a Patrónás, ő alkotmánybíróként a piarista diákok nevében.

Megtisztelő volt számomra a felkérés, hogy tanítsak közgazdaságtant a jogi karon. Már akkor is úgy véltem, e két tudományterület szorosan összekapcsolódik. Jogi konstrukciókat adunk-veszünk. Az első óra a tanrend szerint éppen közgazdaságtan volt. Még a Ménesi úti apácázárda ebédlője volt a helyszín. Együtt dolgoztuk ki és adtuk be a Phare pályázatot, amelyből az első informatikai eszközöket beszereztük a Kar számára. Zlinszky János fontosnak tartotta az államtudományokban a közgazda-

sági ismereteket, hiszen így volt ez a régi Pázmány Péter Tudományegyetemen is, különösen annak „államtudományi tudor” képzésében. Azt is látta, hogy a modern életben milyen nagy a gazdasági kérdések szerepe, a magánkapcsolatokban, s az üzleti életben is Ezért vette bele a Kar alapító dokumentumaiba, annak sajátosságai közé ennek az ismeretanyagának kiemelkedő fontosságát. Hálás voltam neki, hogy mindig támogatta a Heller Farkas Intézet munkáját.

Nagyszerű ember volt. Azon kevesek egyike, aki úgy élt, ahogy beszélt. Gyermekai körében, szeretett feleségével szép családi példát mutatott. Még néhány hónapja a lakásán találkoztunk, házigazdaként, amikor Semmelweis egyetemen történő családterapeuta képzés jogi–gazdasági–pszichológiai tananyagáról tárgyaltunk, számos szakértővel, köztük Pál Feri atyával.

Fájó szívvel köszönök el hát Zlinszky János úrtól. Igazi úr volt, a szó legnemesebb értelmében. Tudom, hiszem, hogy ott van most, ahol „az Isten letöröl majd szemünk-ből minden könnyet”. *Requiescat in pace.*

FEKETE Balázs
egyetemi docens

1998-ban léptem be először a Pázmány jogi karának bejáratán. Az egyetemistává válás a fiatalkor egyik legmeghatározóbb, talán csak az első szerelemhez hasonlítható élménye. Annyi minden és olyan gyorsan történik ilyenkor, hogy később az emlékezet öntudatlanul is kiválogatja ezeket az emlékeket és csak a legmeghatározóbbak maradnak meg. Az első csoporttársaimra még mindig emlékszem; azt, hogy milyen tárgyaink voltak, már nem tudnám emlékezetből felsorolni. Ma, 2015 egy nyári napján visszagondolva, két emléktöredék jut eszembe azonnal, ha Zlinszky János professzor úrra gondolok.

Az első egy római jogi előadás. Szerintem nem árulok el nagy titkot azzal, hogy bevallom: számos évfolyamtársammal együtt, viszonylag visszafogott érdeklődéssel fordultunk a tárgy felé. Amit a felsőbb évesektől hallottunk róla, nem volt túl biztató, csak a nehézségekről beszéltek. A tankönyv sem öntött túl nagy lelkesedést belénk, a vastagsága igencsak ijesztő volt. Mégis, jártam előadásra, és ez alapvetően a professzor úrnak volt köszönhető. Sokat és láthatóan nagy élvezettel beszélt a római jogról – ezt nem mindig értettem, különösen, amikor a latin és magyar szavak összekeveredtek –, de nem csak arról. A római jog előadás keretei között igyekezett minket az egyetemista lét alapjaiba is bevezetni, bizonyos értelemben nevelni próbált. Ez sosem volt tolatkodó, vagy valamiféle erkölcsescsözi hevülettől fűtött, hanem egyszerűen, a lehető legközvetlenebbül mesélt arról, hogy az egyetem más, mint a gimnázium, mert itt már sokkal kevésbé meghatározóak a keretek és azokból fakadó kényyszer, például órára járni sem kötelező. Többször felhívta a figyelmünket arra, hogy itt szabadok vagyunk, mi magunk osztjuk be az időnket, és ez a mi felelősségünk. A szabadsággal és a vele összekapcsolódó felelősséggel pedig meg kell tanulni élni, ezt nem lehet elhárítani. Az előzőek jegyében – erre kristálytisztán emlékszem – mindig arra biztatott minket, hogy a szorgalmi időszakban tanuljunk, a vizsgaidőszakban pedig pihenjünk és vizsgáljunk. Ezeket a szavakat leplezetlen összemosisolmány, váll-

rángató sugdolózás fogadta – aztán a vizsgaidőszakban sokan rádöbbenek közülünk, hogy ez nem is volt egy olyan rossz tanács. Az első pofonok után többen voltak közülünk, akik megpróbálták megfogadni a tanácsait, és ezzel elfogadni az életért való felelősségünket. Utólag visszagondolva, csendes és türelmes szavaival sokunkat indított el a felnőtté válás gyakran küzdelmes és kudarcos, de elkerülhetetlen útján.

A második a *Keresztény erkölcs és jogászai etika* című kiscsoportos órája volt. Igazából, nagyon őszintén, nem is tudtam pontosan miért ez órát választottam. Egyszerűen jó volt vele együtt lenni, és melleleg nagyon érdekes, és nem kizárólag jogi dolgokról is mesélt. Sok mindent a jogi problémákból akkor még nem értettem, azt viszont nagyon hamar felismertem, hogy a jogászai munka a jogi tudás mellett gyakran egyáltalán nem fekete-fehér emberi döntésekről szól. Sok-sok példával mutatta be, hogy mennyire bonyolult és összetett lehet egy egyébként egyszerű jogi probléma morális oldala, és ezért nagyon fontos, hogy biztos erkölcsi tartásunk legyen, ha ezt a hivatást választjuk. A döntések során a legfontosabb iránytű természetesen a keresztény értékrend, és lenyűgöző volt, ahogy erről minden bigottság és felsőbbrendűség érzés nélkül tudott beszélni. Biztos vagyok benne, hogy nagyon sok diákot nyert meg így a keresztényi világlátás, vagy egyszerűen a humanizmus számára.

Felidézve ezeket az emlékeket, azt hiszem, hogy amit Tőle tanultam, az nem is a római jogi vagy etikai ismeretekben áll. Sokkal inkább abban, hogy megértette velem azt, hogy a szabadság felelősséggel jár együtt, jól dönteni pedig csak szilárd világnézet alapján lehet. Ez persze nem egy egyik pillanatról a másikra történő felismerés, hanem az évek során fokozatosan formálódik – és a Rá való emlékezés értette meg pontosan, hogy milyen sokat is kaptam – talán mondhatom: kaptunk – Tőle.

FÖLDI András
egyetemi tanár

Zlinszky János professzor urat 1977 tavaszán látásból már ismertem, mint az ELTE ÁJK megbízott előadóját, aki római jogi szemináriumokat tartott néhány csoportnak. Akkoriban, elsőévesként, csak annyit tudtam róla, hogy ügyvéd. Nem emlékszem, hogy mikor találkoztam vele először személyesen, talán még demonstrátor koromban, 1980 körül, de rögtön nagy benyomást tett rám. Csodálkoztam azon, hogy amikor létrejött a miskolci jogi kar (eleinte csak intézet), miért nem szerepelt már az első körben a római jog oktatására felkért kollégák között. Kevés szó esik arról, hogy egyetemi oktatói és tudományos kutatói karrierjét sokan abban az időben, a '80-as években is igyekeztek akadályozni. 1984-től 1993-ig a munkatársra lehettem Miskolcon, és olyan sok jót kaptam tőle minden vonalon, hogy el se kezdem sorolni. Csak sokára jöttem rá arra, hogy a piarista gimnáziumban megalapozott, sok egyéb mellett a latin és az ógörög nyelv alapos ismeretére is kiterjedő hatalmas tudását, műveltségét, fantasztikus intelligenciáját és egészen kivételes, önzetlen ügyszeretetét, ügybuzgalmát (nehéz megfelelő, méltó szót találni), nem utolsó sorban a legmagasabb értelemben vett, már-már emberfeletti jóságát sokan nem tudták neki megbocsátani. Eszembe jut, amikor 1984 nyarán ő maga is cipelte ruháskosarakban a könyveket a miskolci jogi kar vadonatúj épületének II. emeleti szobájába (lift nem volt),

ettől szembevérézt kapott, és kórházba került. Mert sohasem kímélte magát. Volt benne bizonyos építő türelmetlenség, hogy minél előbb végezzük el a feladatokat. Többször is tapasztaltam, hogy a nagy TEMPUS-projektum koordinátoraként 1990 és 1993 között a miskolci tanszéki szobájában számoszlopokat szerkesztett még este 9 óra tájban is, mondván, a fiatalok már kidőltek (Szabó Béla pedig Frankfurtban volt), és valakinek meg kell csinálnia. Rengeteg fiatal és kevésbé fiatal oktató, nemcsak miskolciak, hanem minden akkori jogi karról többen is, profitáltak abból a nevezetes projektumból, pl. külföldi tanulmányutak formájában. A tanszéki könyvtárak is évtizedes hiányokat pótolva gyarapodhattak azokban az években országszerte a miskolci TEMPUS-pénzből. Ez mind Zlinszky professzor úrnak, az ő önzetlen ügybuzgalmának volt köszönhető, amelybe a projektum koordinálásával kapcsolatban brüsszeli hivatalnokokkal francia nyelven folytatott tárgyalások is beletartoztak. Örök adóssága marad az Akadémiának, hogy Zlinszky János nem lett akadémikus. Bécsben úgy látszik jobban tisztában voltak azzal, hogy milyen nagy formátumú jogtudós (és persze professzor és ember) volt ő. A rómaiak óta kevés olyan jogász élt a földön, mint Zlinszky János, aki egyszerre volt kiváló jogtudós, gyakorló jogász, ügyvéd és jogtanár, az alkotmánybíráskodás mondhatni már csak ráadás volt. A nemzetközi konferenciákon mindig ő tette fel a legjobb kérdéseket (barátja, Mayer-Maly salzburgi professzor állapította meg egyszer), mert páratlan intelligenciája révén rögtön felfogta a legbonyolultabb kérdéseket is, és hatalmas tudása révén építően tudott a diskurzusba bekapcsolódni. Keveset mondok azzal, ha a horatiusi „*Integer vitae scelerisque purus*” jellemzést idézem. Hiányát, amíg csak élek, fájlni fogom. *Requiescat in pace.*

GERENCSÉR Balázs
egyetemi docens

Másodéves joghallgató voltam, túl a római jog szigorlaton, és úgy éreztem enyém a világ. Valami akkor érintett meg legbelül és változtatott meg valamit, amikor a fülledt szeptemberi évnnyitón Zlinszky professzor úr a következőket mondta: „kérjük Önöket kedves kollégák, ne dobják el a cigareta csikkeket, mert karunknak csak egy dékánja van, aki felszedje azokat.”

Alapító dékánunk nemcsak tudást adott át, oktatott római jogot, jogászai etikát, hanem engedett valamit megsejteni az Örök Igazságból és a legfontosabb parancsból. Hívott teázni egy egész évfolyamot, lehetőleg hozzá fordulni, ha csak egy kérdés is feszített, igazságos volt – még ha korholt is. Mindig sugárzott belőle a tisztesség, nyugalom, tudás és az erő, még idősebb korában is. Pályánkat követte, érdeklődött utánunk. Azt sem felejttem el, hogy doktori védésem során milyen nyugalommal töltött el, hogy láttam: ő is itt van, bátorít a jelenléte. Gyűjtöttük tanulmányait, figyeltük, ha megszólalt valahol, emlegettük stílusát, gesztusait, a felejthetetlen szemöldök-igazítást, ami nem jelentett sok jót a vizsgán. Újra es újra örömmel hallgattuk végig Krisztus perének történetét.

János bácsi itt él bennem – bennünk. A tudás, amit adott olyan kincs, amit felelőségünk tovább adni. *Accipe – tradere*. Megnyugtató a tudat, hogy ő már színről-színre láthatja, akit annyira szeretett és tisztelt egész földi életében.

Az Örök Világosság fényeskedjék neki!

Katalin GÖNCZI – Thomas HENNE
Sächsische Akademie – Priv.-Doz., Universität Luzern
der Wissenschaften zu Leipzig

Als die Verfasserin dieser Zeilen ihr Studium 1985 an der Universität Miskolc begann, war die Welt der ungarischen Rechtswissenschaft noch überwiegend national ausgerichtet und erheblich politisiert. Professor Zlinszky verkörperte an der Universität Miskolc einen Gegenentwurf: Sein Blick auf das ungarische Recht war historisch fundiert, griff bis in die Zeit des römischen Rechts und des *ius commune* zurück und war schon deshalb europäisch. Auch die tagespolitischen Kriterien der späten 1980er Jahren waren in dieser europäischen Rechtsgeschichte wenig relevant – stattdessen öffnete sich ein weiter Blick auf die Eingebundenheit Ungarns in die europäische Geschichte.

Auch außerhalb Ungarns wurde dieser Ansatz von János Zlinszky wahrgenommen: Als Helmut Coing in den 1970er Jahren am Frankfurter Max-Planck-Institut das voluminöse Handbuch zu „Quellen und Literatur der neueren europäischen Privatrechtsgeschichte“¹ startete, erhielt János Zlinszky den ehrenvollen Auftrag, den umfangreichen Beitrag über Ungarn zu verfassen. Letztlich entstand daraus ein Werk mit der Länge einer Monographie² und begründete die Stellung von Prof. Zlinszky als einem zentralen Ansprechpartner in Europa zu Fragen der ungarischen Privatrechtsgeschichte. Auch als wissenschaftliche Kontakte in das Ausland noch reglementiert wurden, ließen sich Genehmigungen zu Forschungsreisen

¹ Helmut COING (Hrsg.): *Handbuch der Quellen und Literatur der neueren europäischen Privatrechtsgeschichte. Veröffentlichung des Max-Planck-Instituts für Europäische Rechtsgeschichte. Bd. 1: Mittelalter (1100–1500)* [1973]; *Bd. 2,1: Neuere Zeit (1500–1800). Das Zeitalter des gemeinen Rechts. Wissenschaft* [1977]; *Bd. 2,2: Neuere Zeit (1500–1800). Das Zeitalter des gemeinen Rechts. Gesetzgebung und Rechtsprechung* [1976]; *Bd. 3,1: Das 19. Jahrhundert. Gesetzgebung zum allgemeinen Privatrecht. Einführung, Süd- und Westeuropa* [1982]; *Bd. 3,2: Das 19. Jahrhundert. Gesetzgebung zum allgemeinen Privatrecht und zum Verfahrensrecht* [1982]; *Bd. 3,3: Das 19. Jahrhundert. Gesetzgebung zu den privatrechtlichen Sondergebieten* [1986]; *Bd. 3,4: Das 19. Jahrhundert. Die nordischen Länder* [1987]; *Bd. 3,5: Das 19. Jahrhundert. Südosteuropa* [1988]. München, Beck, 1973–1988.

² János ZLINSZKY: Ungarn. In *Handbuch der Quellen und Literatur der neueren europäischen Privatrechtsgeschichte*, hrsg. von Helmut Coing. *Bd. III/2: Gesetzgebung zum Allgemeinen Privatrecht und zum Verfahrensrecht im 19. Jahrhundert*. München, Beck, 1986. 2141–2213.; Handels- und Wechselrecht [und verwandte Gebiete] und Urheber- und Verlagsrecht. In Helmut COING (hrsg.): *Handbuch der Quellen und Literatur der neueren europäischen Privatrechtsgeschichte*, München, Beck, 1986. *Bd. III/3: Gesetzgebung zu den privatrechtlichen Sondergebieten im 19. Jahrhundert*. 3512–3525. und 4056–4059.

an Max-Planck-Institute verhältnismäßig leicht erreichen, galt die überwiegend naturwissenschaftlich ausgerichtete Max-Planck-Gesellschaft doch als ideologisch unverdächtiger als der Universitätsbetrieb.

Schon vor der Wende 1989 entstand so an juristischen Max-Planck-Instituten ein Netzwerk von Experten, die für das neue Rechtssystem nach der Wende bestens ausgerüstet waren, und János Zlinszkys schnelle Karriere in der Verfassungsgerichtsbarkeit Ungarns und in der ungarischen Universitätspolitik nach der Wende ist dadurch sicherlich gefördert worden.

Die guten Beziehungen von János Zlinszky nach Frankfurt, wie erwähnt zum Max-Planck-Institut und auch zu den Rechtshistorikern der Universität Frankfurt, wurden bald ergänzt durch intensive Kontakte auch mit Rechtshistorikern z.B. der Universitäten Trier, Heidelberg, Marburg und Amsterdam.

Diese umfassende Vernetzung ermöglichte auch den Mitarbeiterinnen und Mitarbeitern von Prof. Zlinszky, früh und intensiv europäische Kontakte zu pflegen: Als Stipendiaten des damaligen TEMPUS-Programms der Europäischen Union oder eines DAAD-Stipendiums oder auch bei gemeinsamen Seminaren mit Dozenten der Universitäten Wien, Salzburg und Trier. Prof. Zlinszkys Engagement ging dabei über die Besorgung der Stipendiengelder weit hinaus, er gab umfassende Ratschläge zur sinnvollen Gestaltung der Zeit im Ausland und stellte persönlich die Kontakte zu den jeweiligen Wissenschaftlern her. Wenn sich aus diesen Kontakten Privates ergab, sah Prof. Zlinszky es ganz selbstverständlich auch als seine Aufgabe an, die verantwortungsvolle Betreuung nicht zu beenden. Der Verfasser dieser Zeilen erinnert sich mit Dankbarkeit an diese besondere Form der akademischen Fürsorge.

Begleitet waren diese Aktivitäten von János Zlinszky von gemeinsamen Seminaren mit Romanisten und Germanisten der Universitäten im Ausland. Seit den 1980er Jahren gab es diese Veranstaltungen, eingeleitet durch lange Autofahrten nach Wien, Salzburg oder nach Trier. Wer dabei war, wird sich gerne an die Aprilausflüge auf den Gaisberg bei Salzburg und an die Kirchenbesichtigungen in Salzburg sowie die Ausflüge an den Geburtsort des Philosophen Nikolaus von Kues in Bernkastel-Kues bei Trier erinnern. Diese Seminare setzte Prof. Zlinszky in den 1990er Jahren mit Studenten der Universität Miskolc bei Seminaren in Heidelberg fort.

Von János Zlinszkys Stellung als Koordinator des TEMPUS-Programms profitierten aber auch viele Rechtshistoriker außerhalb von Miskolc. Wenn all diese Stipendiaten dann nach Ungarn zurückkehrten, brachten sie ihren europäisch erweiterten Blick auf die Rechtswissenschaft natürlich mit und sorgten so mit für die Modernisierung der ungarischen Rechtswissenschaft. Das Netzwerk dieser ehemaligen Stipendiaten erreichte aber auch eine umfassende Förderung der Europäischen Union zum landesweiten Ausbau der Fächer Römisches Recht, Rechtsgeschichte und Rechtsphilosophie.

Bevor seine Ämter als Gründungsdekan der Juristischen Fakultät der Katholischen Péter Pázmány-Universität und als Richter am Verfassungsgericht János Zlinszky zeitlich sehr beanspruchten, konnte er seine große Darstellung im Coing-Handbuch noch ergänzen: Durch mehrere umfassende Studien zur Rolle der Rezeption des

römischen Rechts, zum Einfluss der Historischen Rechtsschule in Ungarn³ sowie zur Geschichte der Anwaltschaft in Ungarn. Eine wichtige deutschsprachige Monographie zur ungarischen Rechtsgeschichte der Neuzeit ist dann 1997 erschienen; diese Schrift⁴ war Ausgangspunkt für weitere Forschungen zur Geschichte der deutsch-ungarischen Rechtsbeziehungen.⁵

Umfassend vernetzt war János Zlinszky auch durch seine Teilnahmen an Konferenzen im Ausland; erwähnenswert sind insoweit der Deutsche Rechtshistorikertag, die Jahrestagungen der Société Jean Bodin und der SIHDA⁶. Auf Einladung von Prof. Zlinszky tagten die beiden letzteren Gesellschaften am Anfang der 1990er Jahre sogar in Ungarn. Als im September 1991 die Jahrestagung der SIHDA in Miskolc und Eger durchgeführt wurde, war dies von einer sorgfältigen Vorbereitung bis in kleinste Details durch János Zlinszky begleitet. Dies bot für Studierende in der unmittelbaren Nachwendezeit nicht zuletzt eine Gelegenheit zum Einsatz ihrer Sprachkenntnisse, denn die Konferenz bestand aus englisch-, deutsch-, französisch-, italienisch- und spanischsprachigen Sektionen.

Es bleibt die Erinnerung an einen großen Wissenschaftler, dessen Leben die Brüche und Chancen des 20. Jahrhunderts verkörpert und dessen so selbstverständlich europäische Orientierung zugleich ein Vermächtnis ist, das den heutigen ungarischen Rechtshistorikerinnen und Rechtshistorikern mitgegeben ist.

GYULAI-SCHMIDT Andrea
egyetemi docens

Köszönöm a Gondviselésnek, hogy miskolci joghallgatóként Zlinszky Professor Úr tanítványa lehettem. Lebilincselő előadásmódjával és karizmatikus egyéniségével maga köré vonzott bennünket. A tehetséges, érdeklődő joghallgatók számára – időt, fáradságot nem kímélve – latin és német nyelvű szemináriumokat is tartott, amelyekre kezdetben nem is a tantárgy miatt, sokkal inkább az előadó személye iránt érzett csodálatból jártunk. A részvétel nem volt kötelező, mégis mindig megtelt a terem. Úgy éreztük, ott a helyünk, még akkor is, ha több évfolyam közös német nyelvű római jogi szemináriumait csak csütörtökönként este és a pénteki nulladik órákban lehetett megtartani. Minden percért érdemes volt későig bent maradni és korán kelni, mert Professor Úr az oktatott római jogi és jogtörténeti tárgyak szépségén keresz-

³ Für seine Aufsätze siehe den Sammelband als Festgabe zu seinem 80. Geburtstag, János ZLINSZKY: *Durch das römische Recht, aber über dasselbe hinaus.* (hrsg. von Nadja EL BEHEIRI) Budapest, PAN, 2008.

⁴ János ZLINSZKY: *Wissenschaft und Gerichtsbarkeit. Quellen und Literatur der Privatrechtsgeschichte Ungarns im 19. Jahrhundert.* Frankfurt am Main, Klostermann, 1997.

⁵ Katalin GÖNCZI: *Die europäischen Fundamente der ungarischen Rechtskultur. Juristischer Wissenstransfer und nationale Rechtswissenschaft in Ungarn zur Zeit der Aufklärung und im Vormärz.* Frankfurt am Main, Klostermann, 2008.

⁶ Société Internationale Fernand De Visscher pour l'Histoire des Droits de l'Antiquité.

tül, tudósokat megszegényítő egyszerűséggel tárta elénk az élet alapigazságait, amiért, ahogyan jogászként és emberként élünk, s helytállnunk érdemes.

Mellette minden lehetségesnek tűnt. Az épp lehullott vasfüggőnyt könnyed mozdulattal átlépni és nyugaton jogi tanulmányokat folytatni éppúgy, mint remek jogásszá válni az Ő példáját követve, és a megszerzett tudást önzetlenül másoknak is átadni. Mindig adni és mindenkire időt szakítani? Emberfeletti, lehetetlen feladat. Talány marad számomra, hogyan volt minderre mégis képes.

Professzor Úr már a '90-es évek hajnalán TEMPUS ösztöndíjjal utaztatott másodéves joghallgatót éppúgy, mint professzortársat, saját és más Karok tehetséges fiataljait, akiket arra ösztönzött, hogy ne elégedjenek meg a könnyebb úttal, vállaljanak többet, ne engedjék többé bezárni a gondolatokat... lássanak túl a kerítésen. Mindenkiiben meglátta a jót és támogatásra érdemest a Nagy Egész javára, soha nem saját hasznát keresve. A német nyelvű római jogi szeminárium tagjaként Professzor Úr diáktársaimmal együtt engem is évről-évre elvitt valamely nagy múltú német illetve osztrák egyetemre, ahol közös konferencián nemzetközi hírű római jogász kollégáit is megismerhettük. Itt még inkább nyilvánvalóvá vált, hogy Zlinszky János professzor és alkotmánybíró a nemzetközi jogtudósok sorából is kiemelkedik. Páratlan műveltségét, nyelvismeretét, szakmai tudását és sokoldalúságát határainkon túl is csodálják, irigylik és nagyra becsülik.

Megtiszteltetés volt számomra, hogy 1995-ben végzős hallgatóként Professzor Úr meghívott a Pázmány Péter Katolikus Egyetem jogi karának első oktatói közé római jogi és egyetemes jogtörténet órákat tartani, majd támogatásával külföldi európai jogi tanulmányokat folytathattam, hiszen szavai szerint „egy jogásznak mindenhez értenie kell”. Segíteni, támogatni természetes volt számára. Soha nem kért, mindig csak adott. Hálás vagyok érte, hogy Ő indított el jogász pályámon, és mindvégig része maradt szakmai tudományos valamint személyes életem fontosabb eseményeinek. Sokan voltunk így. Sokan szerettük önzetlen jóságáért, csodáltuk bölcsességéért és különleges kisugárzása révén nagycsaládjába tartozónak éreztük magunkat. Mindannyiunk *bonus et diligens pater familia*s volt Ő, aki számon tartotta báránykait és összefogta a családot.

Nehéz elfogadni, hogy ezentúl már nem kérhetjük ki tanácsát és nem fordul felénk atyai szeretetével, még akkor is, ha tudjuk, hogy odafentről vigyázza lépteinket. Professzor Úr, Drága János Bácsi távozásával pótolhatatlan veszteség ért bennünket. Családja, gyermekei, unokái és dédunokái fájdalomát átérezve, nekünk, a tágabb családnak is mindig hiányozni fog. A múlandó feletti keserűség helyett, vigasztaljon bennünket inkább, ami örök: a szeretettel teli emlékezet, és a biztos tudat, hogy „Csontjaink porrá válnak és egyesülnek a föld porával, de a lélek kiszabadul és dicső fényességben él tovább” (A. J. Cronin: *A mennyország kulcsa*).

HORVÁTH Attila
egyetemi docens

Zlinszky János Tanár Úrról nem tudok nem elfogultan írni. Sajnos nem lehettem a tanítványa, de így öszülő halántékkal is mindig azt lestem, hogy mikor mond nekem valamilyen biztató szót, mikor mondja azt, hogy ez egy kiváló munka volt. Nála ez nagy elismerésnek számított, mert mindig őszinte volt, csak úgy nem dicsért meg senkit sem.

Közelebbről akkor ismertem meg, amikor egy nyári kánikulai napon ott ültünk a Pázmány jogi karának „Alapító Atyáival” Professzor Úr alkotmánybíróági irodájában, ahol felvázolta, hogy szeptemberben kezdünk. Megalapítjuk a Jog- és Államtudományi Kart. Zlinszky János egyénisége, logikus érvelése és lelkesedése mindnyájunkat magával ragadott, pedig addigra már túl voltunk a rendszerváltozás utáni jó néhány csalódáson. Végre, valami nagyot és maradandót alkothatunk.

Szinte kamaszos lelkesedéssel mentem haza és kezdtem neki a magyar jogtörténeti tematika, illetve a gólyatábor programjának kidolgozásába. Közben nagyon érdekes volt azoknak a kollégáknak a reagálása, akiknek megemlítettem Zlinszky János nevét. Néhányan zavarba jöttek, nem szóltak semmit sem, mások pedig szinte legendáknak tűnő történeteket meséltek róla. Például azt, hogy a legnagyobb tehetségnek tartották. Több professzor is meghívta a tanszékére. Végül is Marton Géza invitálását fogadta el, aki rábízta a tudományos kutatásait. Az akkori korra jellemző módon a kommunista vezetőknek nem tetszett Zlinszky János zsenialitása, sem erkölcsi tartása. Ezért fegyelmi eljárást kezdeményeztek ellene, koholt vádakkal éppen az államvizsgák előtt nem sokkal kirúgták az egyetemről. Ő azonban az igazi keresztény megbocsátás jegyében soha egy rossz szót nem mondott hamis bírairól, pedig az egyikükkel együtt kellett dolgoznia az Alkotmánybírószékhelyen. Igazi hívő keresztényként mind egyiküknek megbocsátott. Abban azonban nem vagyok biztos, hogy akik részt vettek a Professzor Úr meghurcolásában, azok őszinte megbánást tanúsítottak volna.

Miután eltávolították az egyetemről, családjával együtt kitelepítették. Kemény fizikai munkát végzett. Mesélték azt is, hogy hóna alatt tartva a Digestát tolt a talicskát, és minden egyes ún. cigarettaszünet ideje alatt megtanult belőle egy szakaszt. Az 1956-os szabadságharc leverése után egy ideig még engedményeket tett a hatalom. Ennek következtében megengedték, hogy letehesse az államvizsgáit. A lehető legrövidebb időn belül mindenből levizsgázott, félve, hogy visszavonják ígéretüket. Az egyetemen azonban továbbra sem taníthatott. Előbb jogtanácsos, majd ügyvéd lett. Itt is megnyilvánult erkölcsi nagysága. Több esetben is, amikor válpárral keresték meg, kibékítette egymással a feleket. Több tucat házasságot mentett meg. Szabadidejében folyamatosan kutatott, képezte magát. Fél tucat nyelven beszélt anyanyelvi szinten. Az akkori jogszabályok szerint háromévente utazhatott külföldre. Ilyenkor a saját valutakeretének terhére – többek között – Frankfurtban kutatott. Eközben írta meg a Helmut Coing szerkesztette *Handbuch der Quellen und Literatur der neueren Europäischen Privatrechtsgeschichte* című hatalmas kötetekbe a magyar jogtörténeti részt.

Az egyetemi katedrára csak 1983-ban kerülhetett, amikor létrehozták a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karát. Hatalmas munkát végezve építette fel intézetét.

Az igazi kihívást azonban a Pázmány jogi karának alapítása jelentette számára. Mások 67 évesen már a nyugdíjas éveiket terveznék, őbenne viszont hatalmas energiákat szabadított fel ez az óriási vállalkozás. Sohasem felejttem el, hogy az első gólyatáborban mondta a hallgatóknak, hogy jöjjenek utána a következő programra, majd olyan sebességgel ment fel egy hosszú lépcsőn, hogy a 18-19-éves fiatalok alig tudtak vele lépést tartani. (Egyébként ez a gólyatábor azóta legendássá vált.) Zlinszky János, hogy reprezentálja a Kar támogatottságát, elhívta szinte az összes alkotmánybírárt, a Legfelsőbb Bíróság elnökét, a legfőbb ügyészt stb. (Az Alkotmánybírák több mint a fele ezután a Pázmányon tanított. Többször is mondták, hogy a Kari Tanácson határozatképes az Alkotmánybíróság is!) A közjogi méltóságok autói-
nak tucatjai parkoltak a gólyatábor területén. Az esti műsor vendége Fábrý Sándor viccelődött is, hogy milyen jó autók vannak a Pázmányos diákoknak.

A Karon az oktatás úgy indult el, hogy menet közben történt az épület felújítása is. Zlinszky János dékán, intézetvezető, tanszékvezető, oktató és egyben az építkezés legfőbb irányítója volt. Egyszer megjegyezte, hogy az építőiparban eltöltött éveinek lám milyen haszna lett. Hihetetlen munkát végzett. Ne felejtjük el, hogy közben alkotmánybíró is volt. Minden nap kora reggeltől késő estig dolgozott. Valahonnan szerzett egy hatalmas asztalt, azon voltak az iratai (a kivitelezési munkálatokról, egyetemi adminisztrációról, tanszéki ügyekről, hallgatói dolgozatot, tudományos értekezések stb.), de olyan mennyiségben, hogy azon csak ő ismerte ki magát. A rendkívüli munkateher ellenére szobája mindig nyitva volt az oktató kollégák és a hallgatók számára. Szinte mindenkit azonnal fogadott, inkább aznap este még tovább dolgozott. Egyik alkalommal a HÖK két vezetője jött hozzá úgy este nyolcfelé, hogy kellene egy cikk a kari lapba. Láttam János bácsi szemén, hogy a fáradságtól már alig tudja nyitva tartani. Folyamatosan masszírozta a szemét. Mégis másnap reggel odaadta a hallgatóknak lemezen még az éjjel megírt tanulmányt.

Kezdeti időszakban viszonylag kevés tanára volt a Karnak. Többször is előfordult, hogy hirtelenjében nem volt, aki előadást tartson, vizsgáztasson. Ilyenkor megkérdezte, hogy mi a téma, és már ment is megtartani az előadást. Rendkívüli tudása és olvasottsága révén szinte bármelyik tanszéknek be tudott segíteni.

Sajnos voltak, akik akadályozni próbálták a munkáját. Például egy magát liberálisnak mondó miniszter, akit éppen alkalmatlansága miatt váltottak le, utolsó intézkedése egyikeként be akarta zárni a Kart. Mindez történt december végén. Zlinszky János azonban az szíveszterkor megírt, kiváló szakmai érvekkel alátámasztott tanulmánnyal védte meg az oktatás szabadságát.

A Kar szűkös költségvetésével rendkívül takarékosan járt el. Úgy tudom, hogy amíg alkotmánybíró volt nem vette fel a dékáni fizetését. Mindettől függetlenül többször is, amikor valamire nem volt pénze a Karnak azt saját zsebéből kifizette. Például ő finanszírozta az első gólyatáborot. Amikor pedig egy vendégoktatónak a Pénzügyi Osztály a megbeszéltnél alacsonyabb összeget fizetett, szintén ő pótolta ki a hiányzó részt. A saját könyveit hozta be a tanszéki könyvtárba. Közben viszont az oktató kollégáknak a lehető legmagasabb egyetemi fizetéseket igyekezett finanszírozni.

Ilyenkor mindig azt mondta, hogy „mélto *a* munkás *a* maga bérére” (Lk 10,7). Mindenkinék kialakított egy alapfizetést, amihez az elvégzett munka alapján növelt meg akár a duplájára.

Egyik alkalommal megkérdezte tőlem, hogy miként tudná segíteni a munkámat. Mondtam neki, hogy egy gyorsabb számítógéppel, mert amivel dolgozom, az meglehetősen lassú. Nem szólt semmit, csak bólintott a felém. Néhány nap múlva az asztalomon állt egy vadonatúj számítógép. Másnap bementem hozzá valamilyen ügyben, és legnagyobb megdöbbenésemre az én leadott számítógépemen dolgozott. Ekkor nagyon elszégyelltem magam. Ez a mentalitás nagyon jellemző volt rá. Semmilyen előnyt nem akart magának csak azért, mert Ő volt a Kar vezetője. A tanszéki szobák elosztása is úgy történt, hogy miután minden tanszékvezető választott magának helyet, a saját intézetét a megmaradt helyiségekben helyezte el.

Amikor valamilyen fontos beruházásról, programról volt szó, arra mindig szerzett pénzt. Egyik alkalommal reggel nyolckor bementem hozzá, hogy lehetne a Karnak viszonylag olcsón a Velencei-tó partján saját sporttelepe, ahol a hallgatók vitorlázhatnak, evezhetnek, strandolhatnak. A klubházban oktatói vendégszobákat is ki lehet alakítani. Kb. öt perc alatt kiszámolta, hogy mindez mennyibe kerülne, és hogyan tudna rá pénzt szerezni. (Sajnos az akkori Fejér megyei önkormányzat megvétozta a projektet.)

A hallgatókat is igyekezett minél nagyobb teljesítményre ösztönözni. A tanulmányi eredmények alapján ranglistát állított össze, amely alapján utalt a legjobbknak ösztöndíjat, és a szerényebb eredményeket produkálók, pedig tandíjat fizettek.

A hallgatók végtelenül tisztelték rendkívüli tudását és szerénységét. Láthatták, hogy a nemzetközi hírű magyar jogtudós mikor közlekedik a folyosón, felszedi a földről az eldobott papírsebkendőt, vagy cigarettacsikket. Nem véletlen, hogy az „öregdiákok” Őt hívták meg legtöbbször találkozókra, rendezvényekre.

Számomra mégis a legemlékezetesebbek a kari, illetve tanszéki karácsonyok voltak. Az első karácsonykor meghívta a saját lakásába karácsonyi puncsra az összes oktatót, hogy jobban megismerhessük egymást. Utána is minden évben, amikor már a Kar épületében tartottuk a karácsonyi ünnepeket, mindig készült valamilyen verssel, vagy egy novellával. Majd utána mondott néhány ünnepi gondolatot, amelyet mindannyian meghatódva hallgattunk.

Rendkívüli erkölcsi nagyságáról tanúskodott az is, ahogy nyugdíjba ment. Mindent átadott utódainak. Ezután csak akkor jött be az Egyetemre, ha hívták. Szerencsére sokszor hívták. Egyik alkalommal láttam, hogy a Kálvin téren leszáll a villamosról és sietős léptekkel megy a Szentkirályi utca felé. Kérdeztem tőle, hogy hová ilyen sietősen. Léptein nem lassítva mondta: a tanárnő megbetegedett, ezért Ő fogja megtartani az előadást. Láttam rajta, hogy végtelenül boldog. Újra előadást tarthat!

JAKAB András
igazgató, MTA TK Jogtudományi Intézet

János bátyámmal három különféle élethelyzetben voltam kapcsolatban: először hallgatója és római jogi szemináriumvezetője voltam, majd a legutóbbi alkotmányozás kapcsán beszélgettünk négy szemközt több alkalommal különféle kérdésekről, végül pedig a Jogtudományi Intézet igazgatójaként ért engem az a megtiszteltetés, hogy az Intézet életműdíját átadhattam neki. Karalapítói munkáját már sokan és okkal méltatták, tudományos teljesítményét pedig a számos díj és elismert publikáció jelzi. Ezért inkább valami másról szólnék, ami tulajdonképpen leginkább nyomot hagyott bennem: a kultúrát és tekintélyt sugárzó személyiségéről. János bátyám szelíd méltósággal egy olyan kultúrát és jogi kultúrát képviselt, amely akkoriban idegen volt (és sajnos továbbra is idegen) az általános jogászai és közéleti gondolkodásmódtól. Római jogász volt, aki értette, hogy a jog több mint a pusztán szöveg. Megértette és minden lehetséges alkalommal éreztette, hogy a jogintézmények ugyan sokat számítanak, de erkölcsös emberek nélkül egyszerűen nem működhetnek jól. Minden munkájában ez köszönt vissza: az alkotmánybírói érvelésében, a kari tanrend összeállításában, a római jogi írásaiban és a közéleti publicisztikáiban egyaránt. És természetesen a saját életvezetésében is. A tekintélyét is jelentős részben ez az erkölcsiséggel átitatott kultúra adta. Nyilván a tudása és a betöltött pozíciói is hozzájárultak a tekintélyéhez, de bizony tudás és pozíció mindig is többeknek adatott meg, mint tekintély. Ő egyike volt ezeknek a keveseknek. Amikor beszélgettünk vele, éreztük, hogy egy sokat megélt ember szól hozzánk, aki a múltba és a jövőbe is messzire tekint, akinél saját maga és beszélgetőpartnerre is csak apró pontok egy nagyobb képben. Ezt a nagyobb képet János bátyám erkölcsé és hite nagyon határozottan, de mégis szelíden és emberségesen rajzolta. Ám hiába volt szelíd és szerény, mi mégis végtelenül kicsinek éreztük magunkat mellette. Élete végére szakmailag és erkölcsileg is igen komoly tekintéllyel bírt, személyiségéből sugárzott a megbékéltség, mégis mindenkivel szemben végig udvarias, alázatos és segítőkész maradt. Amitől aztán persze mi még törpebbnek éreztük magunkat. Méltósága nem szerep vagy maszk volt, hanem személyiségének lényege: nem akart senkinek látszani, hiszen ő tényleg az volt. Így emlékszünk rá most és így fogunk emlékezni rá a jövőben is mi, az ő törpe epigonjai.

KOLTAY András
egyetemi docens

18-19 éves egyetemisták – még ha szikrázó tehetségük ékes bizonyítékeképpen éppen felvételt is nyertek a jogi karra – kevéssé vannak felvértezve arra, hogy római jogot hallgassanak. A csendes, halkszavú professzor tanítását ezért feltehetően legtöbbünk csak utólag, évek múltán értékelte igazán. Vannak olyan emberek, akiknek nem kell hangosnak lenniük, vagy bombasztikusnak mondaniuk ahhoz, hogy odafigyeljenek a szavukra. Zlinszky János, amikor enyhén hajlott hátával, arcán szokásos félmosolyával belépett az előadóterembe, az addigi zsidobongás azonnal elnémult.

Nem csak előadóművészeknek, színpadi embereknek lehet karizmájuk, hanem a csendeseknek, alázatosoknak is. Belőle ez áradt, az alázat, az odaadás, az utolérhetetlen szakmai tudás, a közösség iránti felelősségérzet, egyszóval a minden pillanatban megélt kereszténység. Az, amit a hallgatóknak átadott, sokszor csak jóval később tudatosult az érintettekben: általános jogi műveltséget, jogászai erkölcsöt, a múlt tiszteletét tanította az erre fogékonyaknak. Nem kereste a népszerűséget, nem akart mindenáron mindenkihez szólni, csak következetesen járta a maga útját tanárként is, és mindig felderült az arca, ha valakiről úgy vélte, az általa tanárként elvetett magmintha kezdene az illetőben szárba szökkeni.

Úgy élt, ahogy beszélt, és ezt csak igen kevesen mondhatják el magukról. Ha visszagondolok rá, a szelíd alázatosság jut róla elsőként eszembe. Hányszor láttuk lehajolni a kar épületének függőfolyosóján az összegyűlt cigarettacsikkéért, a nemtörődöm, csikkeket eldobáló egyetemisták előtt lehajolni (akkor is megtette, ha úgy hitte, senki nem látja)! Hányszor kaptunk segítséget tőle ügyes-bajos dolgainkban, diákként, később kezdő oktatóként! Lehetetlen számba venni, hogy mennyi mindenki köszönhet neki mennyi mindent, ösztöndíjat, publikációt, doktori és egyéb eljárásokban való segítőkész részvételt, ismeretségeket, vagy csak azt, hogy végül sikerrel fejezhette be tanulmányait.

Az életmű szinte áttekinthetetlenül kiterjedt: az európai tekintélyű római jogász, jogtörténész, a jogállam kiépítésében élen járó alkotmánybíró, a jogállami működés későbbi zavaraira kíméletlenül rámutató kritikus volt egyszerre. Az életmű legfényesebb eleme a Pázmány jogi kara. A kar feltehetően előbb-utóbb nélküle is létrejött volna, de az ő munkája nyomán ez igen gyorsan megtörténhetett, és ma, két évtized múltán a kar biztos alapokon nyugszik, vitathatatlanul a magyar jogászképzés élvonalába tartozik; Zlinszky János munkája félreismerhetetlenül rajta hagyta a nyomát. Azzal együtt is így van ez, hogy az utóbbi két évtized felsőoktatási fejleményei sajnos a különböző karok és képzések uniformizálódása irányában hatnak, a magyar és európai folyamatok éppen az egyes intézmények sajátosságait nyesték le. Sir Christopher Wren, a londoni Szent Pál székesegyház főépítész a székesegyház kriptájában, egy igen egyszerű sírban nyugszik. A sír melletti falon található egy tábla, melynek híres felirata szerint: „*Lector, si monumentum requiris, circumspice*” (Olvasó, ha emlékművét keresed, nézz körül). Zlinszky János emlékműve már áll, a Szentkirályi u. 28–30. alatt.

A tanár és egyetemszervező Zlinszky János másik fontos példamutatása, hátrahagyott öröksége az általa megélt keresztény közéletiség. A jogászai hivatás ma nem büszkélkedhet azzal a fennköltséggel, amely korábban kiemelte képviselőit a társadalomból: az ethosz jórészt odalett. Hogy e fejlemény mégsem visszavonhatatlan, Zlinszky Jánosnak is köszönhető, aki sokak hitét tartotta ébren, és még többekét ébresztette fel abban, hogy a társadalomért felelősséget vállaló, a közéletben aktívan szereplő, de soha nem a maga hasznát kereső, a jót és az igazságot mindenkinek felett tisztelő jogász mégsem pusztán irodalmi fikció, nem holmi hagyományos álmodozás terméke. Sokan köszönhetjük neki, hogy erre a pályára léptünk, ezen a pályán maradtunk. Személyes példájával mutatta meg generációknak azt, hogy bizony létezhet másik út, nem szükségyszerű a tömegbe való beolvadás – sem a diktatúrában, sem az egyéni arculatot hasonlóképp ellentmondás nélkül feloldó, a szabadságot csak ígérő,

de ajándékba nem adó új világban. A Pázmányon Zlinszky János önálló tantárggyá emelte a keresztény erkölcs és a jogászai etika egymásra hatásának bemutatását; a témából tankönyvet írt, a tárgyat egykori diákjai tanítják tovább.

Nem lehet nem szót ejteni Zlinszky János csodálatos családjáról. Életét a család felé és az abból feléje áramló szeretet töltötte meg azzal a gazdagsággal, amely nélkül munkáját sem végezhetné volna el hiánytalanul. Méltóképpen folytatta ősei ezirányú hagyományait, népes és szerető család központi alakjává vált. Felesége, Mária asszony sokszoros lemondása tette lehetővé számára azt, hogy életművét csorbíthatatlanul, tanult szakmájához híven, jó kőművesként felépítse. Őt úriemberként néhány évvel ezelőtt „előre engedte”, és most óhaja szerint utána ment az örökkévalóságba.

Zlinszky János élete mindannyiunk számára példát mutat. Korszakos személyiség volt, akinek sorsán keresztül a huszadik század teljes magyar történelmét is megláthatjuk, amely azonban, a szokásosan emlegetett „magyar sors”-tól eltérően szívderítő, és reménykedésre ad okot. Egy katolikus, nemesi jogászdinasztia tagjaként szerzett európai műveltséget, hogy aztán fiatal egyetemistaként tapasztalja meg a diktatúra kegyetlenségét. De a páriává válás, a kitelepítés, a nehézségek végül nem vezettek tragédiához, a reménytelenségbe való elsüllyedéshez: a diktatúra által megsemmisítésre ítélt, de méltóságát megőrző, „magát nem hagyó” embert látunk, aki örül, ha a diktatúra „kegyéből” a turistaházak eszközeit leltározhatja munkaképpen, mert legalább szép helyeken kirándul a családjával, alaposabban olvasta Marxot a marxista-leninista egyetem tanárainál (hátha úgy jobban megérti őket), és akkor is kutat, ír, ha tudja, hogy semmi reménye arra, hogy eredményeit bárhol is közzétegye. Nem sokkal azután, hogy végre katedrához jut, a Gondviselés megajándékozta azzal, hogy cselekvő részese lehet a jogállam kiépítésének, katolikus jogi kart építhet, szellemiekben és szó szerint egyaránt, majd van elegendő lelkiereje „elengedni művét”, és alázatos keresztényként tenni, egyetemért, jogállamért, új polgári törvénykönyvért, ha mások úgy gondolják, használhat. Mondhatnók, ő valóban megélte a magyar huszadik századot, mi több, a következő elejét is – és élete kiteljesedett élet volt, példájából, lelkierejéből, emberségéből sokat tanulhatunk.

A nagy angol katolikus író, Chesterton szerint „A tradíciót úgy is meghatározhatjuk, hogy az nem egyéb, mint a választójog kiterjesztése. A tradíció annyit jelent, hogy megadjuk a választójogot a legmélyebbre szorult társadalmi osztálynak: az őseinknek. Ez a halottak demokráciája. A tradíció nem hajlandó alávetni magát annak a csekély számú és pökhendi oligarchiának, mely azokból áll, akik a véletlen szerencse folytán még itt vannak közöttünk. Minden demokrata tiltakozik az ellen, hogy valakit megfosszanak a jogaitól csak azért, mert a sors úgy hozta, hogy megszűnt; a tradíció viszont tiltakozik az ellen, hogy az embert megfosszák jogaitól csak azért, mert a sors úgy hozta, hogy már meghalt. A demokrácia azt tanítja nekünk, hogy ne mellőzzük a jó emberek véleményét, még akkor sem, ha az illető az inasunk; a tradíció azt kéri tőlünk, hogy ne mellőzzük a jó ember véleményét, még akkor sem, ha az illető csak az apánk. Én magam semmiképp sem tudom elválasztani egymástól a demokrácia és a tradíció gondolatát; számomra nyilvánvaló, hogy a kettő egy és ugyanaz. Gyűléseinken ott lesznek a halottak is. Az ókori görögök kövél szavaztak; ők majd sírkövel fognak szavazni. Egészen szabályszerű és hivatalos eljárás.

rás, mert a legtöbb sírkövön, csakúgy, mint a legtöbb szavazócédulán, rajta van a kereszt” (G. K. Chesterton: *Igazságot!* Budapest, Szent István Társulat, 2004. 66–68.).

Nyilvánvaló, hogy Zlinszky Jánosnak ezután is lesz szava közös dolgainkban, a római jog, a jogállam, a katolikus egyetem kérdéseiben, éppen úgy, mint ahogyan életében volt.

Jó ideje már készült az elmúlásra. Életpályája nem maradt töredékes – pedig hányan tettek azért, hogy az maradjon! –, de a búcsú pillanata mégis ijesztő az itt maradtak számára. Mindazok nehéz terhe egyre csak nő, akik szerény, az övéhez képest szánni valóan csekély talentumaikkal folytatni szeretnék építő munkáját. Tudtuk, hogy eljön ez a pillanat, de nem lehetett felkészülni rá. „De nincs már. Akár a föld. Jaj, összedőlt a kincstár.” János bátyánk, köszönünk mindent!

KOMÁROMI László egyetemi docens

Dániel könyvének a végső időkről szóló prófécijája költői nyelven adja tudunkra, milyen helyet szánt az Úr azoknak, akik életükben elkötelezetten keresik és hirdetik az Ő igazságát. Mi, akik Zlinszky János professzor úr tanítványai lehettünk, könnyen órá ismerünk a jövődőlésben. „Érteni tudó” ember, aki a múlt és a jelen tényei mögött a gyakran nem nyilvánvaló, a dolgok mélyén rejlő igazságot, s annak összefüggéseit kutatta. S „igazságra tanított sokakat”: egykor ügyvédként ügyvédjelöltjeit a jog gyakorlati művelésére; a Piarista Gimnázium, saját egykori középiskolája végzős diákjait a jogrend alapvető ismereteire; s joghallgatók generációit a római jog és a jogtörténet máig ható tanulságaira, a jogász hivatás erkölcsi alapjaira. Tanított, mert életét átjárta a meggyőződés, hogy a fölismert igazság kötelez, s a megszerzett tudás annyit ér, amennyit mások szolgálatába állítanak, önzetlenül továbbadnak belőle.

Tudós és tanár. Fiatal korától erre a hivatásra készült. S bár kibontakozását már kezdetben elszegni igyekeztek, a katedrától kényszerűen távol, a jogalkalmazás különböző területein töltött évtizedekben is szakadatlanul gyűjtötte a tudást és tapasztalatot, hogy legyen mit továbbadnia. Mikor évtizedek múltán visszatérhetett eredeti hivatásához, a jog mindennapi valóságának ismerete különös megalapozást adott tudományos és oktatói munkájához. A jog tudományának bármely ágazatát tanította, mondandóját mindig az életből vett példákkal tette szemléletessé: az ókori római remekjogászokhoz híven, gyakran a kismemberek – saját praxisából is ismert – ügyes-bajos eseteivel.

Előadásai azonban nemcsak ezért voltak életszerűek, hanem azért is, mert valóban élte, amit tanított. A *bonus et diligens pater familias*, a jó és gondos családapapa ókori római jogi mércéje szemünk előtt elevenedett meg a katedrán. Mikor Ulpianusnak a jogász hivatásról szóló örök érvényű szavait hallottuk tőle, rögtön éreztük, ő maga is az igazságosságot műveli, s igaz, nem pedig képmutató bölcsességre törekedvén keresi a jó és méltányos ismeretét (D. 1, 1, 1, 1).

Különös kegyelme a Gondviselésnek, hogy a katolikus egyetem jogi karának megszervezéséhez már egy e szellemben megélt jogász pálya életbölcsségével kezdhetett hozzá. Mi, akik első évesként nyertünk felvételt az induló fakultásra, kezdettől ta-

núi, sőt részesei lehettünk az embert próbáló feladatnak. Anyagi nehézségek örvényei között, politikai ellenszélben kellett hajóznia, de nem volt kétséges: jogászi hivatásának fő műve, hogy olyan intézmény fundamentumait rakja le, ahol a jog tudományát a keresztény erkölcsi elvek és társadalmi tanítás alapján állva művelik és oktatják.

Ezt az *universitast* kezdettől élő szeretetközösségként alakította ki. Emlékszem a késődélutáni teázásokra, amelyeken – alkotmánybírói és dékáni feladatai mellett is – időt szakított arra, hogy az évfolyam minden csoportjával bensőséges légkörben is elbeszélgesse. Ezek a találkozások, ahogy sok későbbi is, részéről egyben mindig a megelőlegezett bizalom kinyilvánításai is voltak. Feladatot adott, gyakran nem is egyszerűt, amely teljes odafigyelést, belső elköteleződést kívánt. De egyúttal esélyt kínált növekedésünkre, önmagunk kibontakoztatására is. Gyakran idézte az Írást: „Sokan vannak a meghívottak, de kevesen a választottak” (Mt 22,14). Ki-ki igyekezett hát a megelőlegezett bizalmat legalább utólag megszolgálni.

Számtalanszor tapasztaltuk nagyvonalúságát, ha külföldi konferenciaútról, ösztöndíj-lehetőségről, publikáció közzétételéről, szakmai fejlődésünkről volt szó. Ilyenkor „jó, tömött, megrázott és túlsorduló mértékkel” (Lk 6,38) mért, szerény képességeinkben is meglátva a kibontakozás ígését, mert hittel vallotta: „a növekedést az Isten adja” (1Kor 3,6). S akik közülünk rátették kezüket az eke szarvára, valóban érezhették, hogy munkájukat atyai, jóindulatú odafigyeléssel kíséri. Alkotói szabadságunkat soha el nem vonva, elképzeléseit soha ránk nem erőltetve, de bátorítva s támogatva, mikor szekerünk el-elakadt, adott újabb és újabb lendületet.

A római jog korokon átívelő tanulságain túl, legfőbb útravalónkat a jogászi hivatás erkölcsi követelményeiről szóló tanításából meríthettük. Életét az Isten által szívébe írt törvény irányította: miként az Írás mondja, őrizte azokat szívében, eszébe véste gyermekeinek és tanítványainak, hirdette őket otthon és útközben, mikor lefeküdt és mikor felkelt (MTörv 6,6-7). Épp ezért volt hiteles és magával ragadó, mikor a hit, remény, szeretet hármáról, az okosság, a mértékletesség, a türelem, vagy épp az irgalmasság erényéről, s ezeknek a jogász számára való jelentőségéről beszélt tömött padosorokban ülő hallgatóságának.

Példát adott hűségéből. Hűségéből hitves és család iránt, mikor ember feletti munkaterhe mellett is övéire minőségi időt szánó, szerető férj és családapa maradt. Hűségéből az ösök és mesterek iránt, mikor szellemi hagyatékukat felkutatta, megőrizte és közzétette. S hűségéből hivatása, az igazság keresése és tanítása, a jogrend és a társadalom szolgálata iránt, amelyet minden körülmények között alapfeladatának tartott.

Példát adott alázatosságából, mikor tanítványai eredményeit őszintén elismerte, vagy akkor, mikor dékánként is összeszedte a Kar egy-egy szögletében eldobott cigarettacsikkeket. Ennek nagyobb hatása volt lelkünkben, mintha szemrehányást tett volna nekünk.

Példát adott bátorságból, midőn számtalanszor megküzdött a Kar indulását elszegni akaró erővel, vagy akkor, mikor olyan téveszmékkel, jogszabályokkal vagy hatósági döntésekkel szemben emelte fel szavát, amelyek aláásták volna az Isten által saját képmására teremtett, szeretett és megváltott ember eredendő szabadságát, méltóságát, vagy épp felelősségét.

Tette mindezt annak az embernek a derűjével, aki önmagának, önmaga érdekeinek már réges-rég meghalt, s életét Krisztus követése tölti be.

Az Üdvözítő, akinek küldetésében járt, most elhívta, mint „hűséges, derék szolgáját”. Immár bemehet „ura örömébe” (Mt 25,21).

Hiszem, hogy családja, tanítványai és kollégái, akik a Katolikus Egyetem küldetését magukénak vallják, hatalmas pártfogót nyertek benne mennyei születésnapján.

Dicsőség és hála légyen az Istennek körünkben eltöltött éveieért, műveiért és szeretetéért!⁷

* * *

Húsz esztendő egy emberi élet távlatában korszakot alkot. Ha most visszatekintek erre az időre, melyben hallgatójaként, doktoranduszaként, majd kollégájaként Zlinszky János professzor úr közelében lehettem, elsősorban a hála érzése szól belőlem. Amit átadott, s ránk hagyott, kimeríthetetlen lelki és szellemi örökség, s a Gondviselés különös ajándékaként élem meg, hogy elsőéves joghallgatóként, még „zsenge és nyitott” koromban kezdetben töltekezni belőle. Kósza emléktöredékeimet rendezgetve érzem csak igazán, milyen kevésbé képes a tanítvány szavakba önteni, amit mesterétől kapott, s milyen nehéz az élmények sokaságából legalább valamelyest megrajzolni emberi, tanítói arcélét.

Legmélyebb tapasztalatom róla *erkölcsi értékek iránti elkötelezettsége*. Emberként és jogászként egyaránt erkölcsi iránytű vezette, az erények rendjéhez mérte magát és tetteit, s minket is erre okított. Az Isten által saját képmására teremtett, szeretett és megváltott, a teremtés művében való részvételre meghívott ember tudatosságával élte földi életét. Gyakran hallottuk tőle erkölcsi értékekhez való helyes viszonyulásunk három lépcsőjét: az ember értelmével felismeri az erkölcsi törvényt, akaratával melléáll, majd érzelmileg is elköteleződik mellette. Vallotta ugyanezt a törvényes rendhez való hűségre nézve is, erkölcsi és jogi rend ugyanis összefonódott tanításában. Amint a jogrend erkölcsi értékeket hordoz, úgy a jogász hivatása is az értékmegvalósítás – tanította.⁸

Elsőéves joghallgató koromtól kezdve meghatározó élményem volt *bátorsága*. Nem pusztán a Kar működését kezdetben elszegni akaró erőkkal való szembeszállására gondolok.⁹ Sokkal inkább a legkülönbözőbb közéleti, alkotmányos és szociális kérdésekben elmondott és megírt, olykor szenvedélyes felszólalásaira.¹⁰ Számára ez is erkölcsi kérdés volt: a megismert igazság megvallásának, s követésének bátorsága, ha kell, konfliktus árán is. A társadalmi igazságosság kérdéseiben tanúsított gyakori

⁷ Elhangzott a budai ciszterci Szent Imre plébániatemplomban 2015. június 29-én, Szent Péter és Pál apostolok főünnepén tartott gyászmisén.

⁸ Elsősorban „Keresztény erkölcs és jogászai etika” c. választható kurzusán, melynek tananyagát, az egyes erények keresztény tartalmát és azoknak a jogász számára való mondanivalóját külön tankönyvben foglalta össze, ld. *Keresztény erkölcs és jogászai etika*. Budapest, Szent István Társulat, 1998.

⁹ Több ilyen írást is tartalmaz a Kar első éveinek fontos dokumentumait tartalmazó kötet, ld. ZLINSZKY János: *A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának kezdetei*. Budapest, Szent István Társulat, 2008.

¹⁰ Ld. pl. *Közéleti és jogászai etika a gyakorlatban*. Budapest, Szent István Társulat, 2007.; vagy JOBBÁGYI Gábor: *Az élet joga. Abortusz, eutanázia, művi megtermékenyítés* c. kötetéhez (Budapest, Szent István Társulat, 2004.) írt előszavát.

kiállása sosem állt ellentétben alapvetően békés egyéniségével. A „jobb egy sovány egyezség, mint egy kövér pör” népi bölcsességét gyakran belefűzte mondandójába. Erkölcsei értékeket, a gyöngék és elesettek védelmének kötelezettségét azonban soha nem volt hajlandó a látszatbéke kedvéért kiárusítani.

Lényeglátása mindig lenyűgözött. Óráin rendszerint az alapoktól indult, így szilárd talajon állt az egész gondolatmenet. Nemcsak rendkívüli történelmi tudása, de a gyakorlati jogéletben szerzett tapasztalatai, az emberi természet ismerete is alátámasztották e képességét. Hatalmas történelmi ívekben gondolkodott; ha részleteket kutatott is, az egészet látta. Egységként tekintett a jogrendre és a jogtudományra is. Épp jogtörténeti szemlélete volt az, ami megkönnyítette számára a különböző jogágak közötti kapcsolatok megtalálását, az összefüggések világos bemutatását. Gyakran és okkal biztatott bennünket azzal, hogy a római jog elmélyült tanulmányozása bármely gyakorlati jogi pályán jól megtérülő befektetés, s buzdított arra, hogy még ha tudományos pályára készülünk is, szerezzünk jártasságot a joggyakorlatban, s tegyük le a szakvizsgát.

Tanítványaihoz való hozzáállásában a *nagyvonalúság*, a *bizalom* és a *szabadság* voltak meghatározók. Már másodévtől meghívta a római jogból jeles eredménnyel szigorlatot tett joghallgatókat, hogy egy általa hetente tartott felkészítő szeminárium alapján mi magunk tartsunk gyakorlatot az elsőéveseknek. Tanítva kezdtük igazán megtanulni a római jogot. A demonstrátorok népes köréből később sokan más tanzsékek felé vették az irányt. Akik maradtunk, egyre komolyabb feladatokat kaptunk. Részt vettünk a számítógépes távoktatási tagozat tananyagának kidolgozásában, két tanéven keresztül római jogi gyakorlatokat tartottunk a Károli Gáspár Református Egyetem szintén induló jogi karán is. Meghívott, hogy közreműködjek a Budapesti Piarista Gimnázium végzős diákjainak tartott „Állampolgári ismeretek” tárgy oktatásában, majd diploma után jelezte: számít rám doktorandusként a Kar induló doktori iskolájában.

Több témát is figyelmembe ajánlott. A bizánci jog középkori magyar jogra gyakorolt hatásának kérdése egyike volt ezeknek, s különösen izgalmasnak találtam. Neki is voltak ennek kapcsán előzetes sejtései. Később kiderült, hogy nemcsak izgalmas, de meglehetősen nehéz is volt a téma, s számos buktatót rejtett.¹¹ De épp ezáltal vált növekedésemet elősegítő kihívássá, ő pedig megadta hozzá az indítást, nemcsak a téma fő csomópontjainak felvillantásával, hanem a görög nyelvórák megszervezésével, nemzetközi konferenciákra való eljuttatásommal, a frankfurti Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte Összehasonlító Jogtörténeti Kutatóiskolájába való egyéves kiküldésemmel is. Mikor menet közben holpontra jutottam, átsegített rajta: éreztem a bizalmát, s ez erőt adott. Soha nem várta el, hogy az általa korábban megfogalmazott feltételezéseket igazoljam az értekezéssel. Alázattal elfogadta eltérő következtetéseimet is.

Meggyőződésem, hogy mindaz a nagyvonalúság és bizalom, amellyel felénk, felém fordult, mély és személyes istenkapcsolatában gyökeredzett. Ezt soha nem ver-

¹¹ Szabó Béla professzor, korábbi tanítványa, mikor a témaválasztásról egy osnabrücki fiatal jogtörténész konferencián beszámoltam neki, csak annyit mondott: „többeknek beletörtött már a bicskájá”.

te nagydobra; csöndben, belsőleg élte meg, tudván, hogy életének végső megítélője nem az utca népe, nem is a tudományos közösség, hanem az Úr, „aki a rejtekben is lát” (Mt 6,1–6). Mégis tanúságtevő volt, egész magatartásával és számos megszólalásával. Hite nélkül a katolikus egyetem jogi karának megszervezésében vállalt főszerepe sem érthető meg: ami a puszta emberi ésszerűség alapján ott és akkor vakmerőségnek tűnhetett, az számára olyan vállalkozást jelentett, amelyhez, ha elkötelezetten és tiszta szívvel dolgozik rajta, az Úr is megadja a szükséges segítséget.

A Gondviselés úgy intézte, hogy halála előtt nem sokkal még fölkerestem otthonában. A következő félév teendőiről, „Jogászai etikai problémák” című kurzusának felépítéséről beszéltünk, amelybe az éppen lezárult tanév első szemeszterében már bevont segítségül. Halálhíre három nappal később Marburgban ért, ahol így egészen közelről kérhettem érte az ott nyugvó Árpádházi Szent Erzsébet közbenjárását. Ez sem volt véletlen: Szent Erzsébet szociális magatartásának példáját különösen is szíven viselte, és síkra szállt annak megvalósításáért.¹²

Mikor pár éve a Kar kezdeteiről szóló dokumentumokat közreadó kötetéből¹³ egy példányt ajándékként átnyújtott számomra – „*confratri, discipuli et collegae*” –, a dedikációban a fia, Icarus előtt repülő Daedalusra utalt vissza: „*et movet ipse suas et nati respicit alas*”.¹⁴ Bár mindig tudtam, hogy munkámat atyai jóindulattal kísérr, most valahogy különösen is aktuálisnak érzem akkori üzenetét: „szállani hívja tovább, vésszes tudományra tanítja, / lengeti két szárnyát, néz vissza, figyelve fiáét”.¹⁵

Mélyen hiszem, hogy az örök életbe való távozásával, amelyre régóta tudatosan készült, nemcsak az Úr teszi teljessé életének minden, a Lélektől ihletett művét, de ő maga is rajta tartja szemét azokon, akik küldetését még e földi világban folytatják.

KOVÁCS Ágnes egyetemi adjunktus

Első évfolyamos hallgatóként ismerhettem meg. Személyesen, idejét és energiáját akkor sem kímélve választotta ki évfolyamunkat, olykor másfél méteres aktaküpacok között az Alkotmánybíróságon.

A Ménesi úton egészen sajátos, családi hangulatot tudott teremteni a nagylétszámú első évfolyamnak. Míg a kedvesnővérek a szomszédban főztek, a kölcsön kapott ebédlőben főelőadások zajlottak, római jogból, jogelméletből, jogtörténetből, közgazdaságtanból... Vendégek voltunk a nővéreknél és kiváltságosok, hogy karalapító professzorainkat hallgathattuk. Bár a Kar még csak éppen alakult – idő-

¹² Lásd: „Szent Erzsébetből hős szeretet árad!” *Vigília*, 2008/3. 166–170. Reprint: ZLINSZKY János: *A XII táblától a 12 ponton át a magánjog új törvénykönyvéig. Válogatott tanulmányok*. Szerk.: KOLTAY András. Budapest, Szent István Társulat, 2013. 715–719.

¹³ Lásd 9. ljt.

¹⁴ OVIDIUS: *Metamorphoses* VIII, 216.

¹⁵ Uo., 215–216. Devecseri Gábor fordítása.

ról-időre feltámadó, komoly politikai ellenszélben –, minket rabul ejtett az a szellemiség, amit Tőle kaptunk.

János Bácsi az első évben 12 csoportra osztotta a hallgatókat és egy-egy csoportot havonta fogadott a szobájában, ötórás teára. Mindig tanított. Megjelenésével, tetteivel, szavaival. Ez volt az az alkalom, amikor amellelt, hogy tanított, oktatott, nevelt, kérdezhettünk is. Bármit. Micsoda lehetőség, micsoda kincs!

Egy novemberi este, egy száraz kenyérdarabot tett ki az asztalra. Körbeültük és csak hallgattunk. Szavak nélkül is sejtette mindenki, hogy az aznapi lecke részben már ismert lesz. Szívből szólt és szíven talált. A néma csendben meghatottságunkat szavaival törte meg. Szó esett háborúról, éhezésről, Krisztus Testéről, arról, hogy mi a munka értéke. Mindig nyíltan beszélt, szavai az „igen-igen, nem-nem” jézusi mérce mintapéldái voltak.

Aztán tél, hideg, sötét, este hat óra. Harangzúgás a Szent Imre templomból. A Ménesi út 27. szám alatt utolsóként hagyja el az épületet egy fekete kalapos, lódenkabátos úr. Mindig utolsóként lépett ki az épületből, miután ebéidő és szünet nélkül hajnal-tól egész nap a rábizottakért dolgozott és harcolt. *Bonus Pater Familias*. Így emlékezünk Rá örök hálával a szívünkben.

Egyik műve, az Alma Mater forog, és Ő most a Teremtőnél megpihen... Bánrévy Gábor, Békés Imre, Bittsánszky Géza, Boytha György, Radnay József professzor urak várták. Reményeink szerint az Alma Mater mindig tanítani fogja szellemiségét (nem ápolni, mert az nem beteg, és nem őrizni, mert nem rab), élni és megélni, továbbadni szellemi örökségét, mely földi értelemben is így halhatatlan.

Mert a Tüzek hivatása a fényvetés. Az Élettüzek életet áldoznak, de ki nem alsznak. Örök Tüzek Isten Országában.

KOVÁCS Péter
egyetemi tanár

Zlinszky János professzor urat még miskolci oktatói korszakomban ismertem meg: róla már akkor is közismert volt, hogy kivételes kapcsolatot tud kiépíteni a fiatal generációval.

Professzorként szerepet játszott tudományos fokozatom megszerzésében, ugyanis a szigorlati bizottságom tagja volt. Igazán az lepett azonban meg, hogy nem sokkal később bejött hozzám (és nem engem hívatott fel), hogy tudna számomra az – akkori elnevezése szerint – Európai Közösségek Bíróságánál egyéves szakmai tanulmányutat biztosítani, ha már úgyis ezzel a témával foglalkozom (illetve akkor még ezzel foglalkoztam).

Ezt a történetet annak példaként említem, hogy nem csak a saját tanszékén levőkre figyelt oda, hanem másokra is, akik számára szívesen továbbított lehetőségeket. A felajánlott lehetőséget gyermekem várható születésére tekintettel, köszönettel bár, de nem tudtam elfogadni, de a jó kapcsolat továbbra is megmaradt.

Néhány évvel később, már alkotmánybíróként ismét betoppant a nemzetközi jogi tanszékre, és elmesélte, hogy egy új jogtudományi kar szervezésére kapott megbízást, és nem lenne-e kedvem azon – ti. itt a Pázmányon – a nemzetközi közjog okta-

tását elvállalni. Erre természetesen már igent mondtam, és érdekes volt megtapasztalni, hogy nemcsak formálisan, hanem érdemi ismeretek alapján is érdeklődik a nemzetközi jog oktatása iránt, amelyet az új jogász generáció számára kivételes fontosságúnak tartott.

Amikor alkotmánybíróvá választottak, megkérdeztem, hogy tudna-e fogadni és kész lenne-e megosztani velem azokat a tapasztalatokat, amelyek révén a megtisztelő megbízatáshoz szükséges, de könyvből nem megszerezhető ismereteket, belső szokásokat, technikai megoldásokat, érvelési módokat, a célokat és az eszközöket könnyebben tudnám elsajátítani. Nagyon sokat adott át a saját tapasztalataiból.

Amikor pedig a Doktori Iskola vezetője voltam az elmúlt években, láthattam, hogy mennyire nem tekinti tehernek, ha PhD eljárás bíráló bizottsági elnökének kérem fel, és ott is, valamint műhelyviták résztvevőjeként is érdemi, a dolgozattal valóban összefüggő, lényegre törő kérdéseket tudott feltenni, akkor is, ha a római jogtól, jogtörténetől eltérő tárgykörökben készültek. Amikor egyszer rákérdeztem, hogy ezt hogy csinálja, azt mondta, hogy: „Elofvastam, mert érdekelt.”

Legutolsó találkozásunkkor a Nemzetközi Büntetőbíróság tagjává választásomhoz gratulált, és érezhető volt, hogy friss olvasmányélményei vannak a hágai testület munkájáról.

Nagyon sokat köszönhetek neki: műveltségben, tartásban, jellemében, irányításban kivételes személyiség volt, igazi iskolateremtő egyéniség.

LANDI Balázs egyetemi adjunktus

Zlinszky Jánostól nagyon sokat kaptam. Rám gyakorolt hatásának legmeghatározóbb szakmai vonulata: Marton Géza munkásságának átörökítése.

Marton Géza nem volt sokat publikáló tudós, gyakran csak íróasztala fiókjai számára készültek tanulmányai és munkásságát is csak élete utolsó éveiben ismerték el a Kossuth-díj, az Akadémia rendes tagságának és a díszdoktori cím odaítélésével.¹⁶ Tudományos munkásságának fő műve, melynek megírására egész életében készült, „A polgári jogi felelősség” kézikönyve – a történelem viszontagságos évtizedeinek is betudhatóan – csak 25 évvel halála után készült el Zlinszky János, egykori tanítványa gondozásában, aki az erre szóló *mandatumot*,¹⁷ mihelyst alkalma nyílt rá – saját habilitációját is megelőzve – igyekezett teljesíteni.

Zlinszky János, mandátumát nem túllépve, mindvégig törekedett a lehető legteljesebb mértékben érintetlenül, eredeti formában és terjedelemben közreadni a monográfiát, meghagyva annak szerkezetét, tagolását és rendkívül alapos lábjegyzete-

¹⁶ Ld. részletesebben MÓRA Mihály: Egy tudósi életpálya ormán. *Jogtudományi Közlöny*, 1957/4–6.; MÓRA Mihály: Marton Géza professzor kitüntetése Kossuth-díjjal és díszdoktorsággal. *Magyar Jog*, 1957/7.

¹⁷ Ld. Marton Géza levele Zlinszky János részére. In: MARTON Géza: *A polgári jogi felelősség*. Budapest, Triorg, 1992. 328.

lését is. Jóllehet az újabb technikákkal szerkesztett (kézi)könyvekhez szokott olvasó számára idejétmúlt a könyv tipográfiája, sőt nehézkes és több helyütt következtelen a hivatkozások végjegyzetként való feltüntetése, illetve azok jelölése, de mindezek, sőt maga az írásbeli kifejezőmód is hűen tükrözik, tovább erősítik a szerző, Marton Géza és a kor stílusjegyeit.

A monográfia vélt és valós hibáit, hiányait bíráló véleményekkel szemben is megállja a helyét azonban a szerkesztő – más vonatkozásban kihangsúlyozott – állásfoglalása, mely egyúttal hűen tükrözi Zlinszky János szemléletét is: „...nem az a fontos, hogy nyomdakészen, finomra csiszolva kaptuk-e meg fő műve kéziratát, hanem, hogy módszert, szemléletet adott sokaknak, a magyar oktatásban pedig a római jogot olyan talapzatra emelte, ahonnét a szocialista szemlélet sem tudta lelökni, eltávolítani.”¹⁸

Zlinszky János ezt a módszert, szemléletet, sőt hitvallást gyakorolta életében is, amire a saját kutatásaim szűkebb területéről, a kártérítési jog köréből hoznék példát.

Marton Géza, majd Zlinszky János által még az új Polgári Törvénykönyv kodifikációja során¹⁹ is képviselt bátor kísérlet ismét rámutatott arra, hogy a kártérítési jog társadalmi-erkölcsi értékítéletet megjelenítő terület, ahol a jogfejlődés, a védelem valódi tartalma, tárgya szempontjából különös jelentőséggel bír az adott társadalmi környezet, a társadalmi morál: „Nem lehet különösen a jogszabály és más társadalmi szabály különbségét a szabály tartalmában keresni, mert ez a kétféle szabálycsoport gyakran összefoly: a jogszabály ugyanazt parancsolja, amit a vallás, erkölcs, társadalmi tisztesség stb., azaz a jogparancs egyúttal vallási, erkölcsi stb. parancs is lehet. V.ö. Ulpianus híres (de újabban szintén interpolációgyanú alá esett) formulázását: *Juris praecepta haec sunt: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.* [...] E különböző szabályok viszonya az, hogy általában egymást támogatják: a jog az erkölcsöt, emez a jogot.”²⁰ Erre pedig maga a jogalkotó is reflektál, hiszen minden szankció, *per definendum*, olyan a törvényhozó által kilátásba helyezett joghatás is egyben, amely a védendő norma – Marton Géza esetén az objektív jogrend – tiszteletét biztosítja a társadalomban. Azaz lényegét tekintve bármely megtérítési kötelem csakis a társadalom békés, igazságos együttműködésének elősegítését – ti. az elvárt magatartás-mérték megerősítését – szolgálja, s csupán a jogpolitikai megfontolás (és annak hatása) tekintetében mutatkozik éles eltérés a megelőzés és az utólagos kárrendezés között.

Marton Géza ezt a szemléletet igyekezett szövegtervezetében megfogalmazni, amit szerkesztőként Zlinszky János így adott közre: „Nem én csináltam e rendszert, de csinálta maga az élet, a maga imperatív követeléseivel, gyakran a törvényhozó által is fel nem ismerten. Az én munkám csak az volt, ami a természettudósé, aki szintén nem csinálja, csak felismeri a természet jelenségeiben megvalósuló törvényszer-

¹⁸ ZLINSZKY János: Marton Géza. In HAMZA Gábor (szerk.): *Magyar jogtudósok*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999. 104.

¹⁹ ZLINSZKY János: Indokolt javaslat a Ptk. felelősségi fejezetéhez. *Magyar Jog*, 2001/8.

²⁰ MARTON Géza: *A római magánjog elemeinek tankönyve*. Debrecen, Méliusz Könyvkereskedés, 1947. 78. pont.

rúséget, a jelenségek belső mivoltát, összefüggéseit, összhangját, szóval rendszerét. [...] A fejlődésnek erre kell haladnia!”²¹

Zlinszky János is mindig szerényen jegyezte meg: „Nem én alapítottam a Kart, hanem a Püspöki Konferencia”, megragadva a kor által felkínált rendkívüli lehetőséget, mégpedig a belső lelki és szakmai parancsnak engedelmeskedve, gyakran a törvényhozó által fel nem ismerten, avagy éppen annak ellenében...

A fejlődésnek ma, Marton Géza és immár Zlinszky János fájó hiánya mellett is erre kell(ene) haladnia: *honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere*.

LÁBADY Tamás
c. egyetemi tanár

A professzor urat személyesen csak akkor ismertem meg, amikor a Parlament alkotmányórré emelt. Természetesen publikációiból ismertem korábban is a tudóst, a kutatót, a nagyműveltségű római jogászt, jogtörténészt, civilistát és „jogbölcészt”, a ma oly kevesek közül való jogi polihisztort. Ismertem hányatott sorsát egyetemi hallgatói elbocsátásától a vidéki fiskális éveken át egészen a katedráig. Humboldt-ösztöndíjas-ként egy „családba” tartoztunk, mégsem találkoztunk. Aztán úgy hozta a sors, hogy 1990-től szoros munkakapcsolatba kerültünk az alkotmányvédő testületben, 1995-től pedig a katolikus egyetem jogi karán, amelyet – élete talán fő- és legnagyobb műveként – ő hozott létre. A sors e kegyes ajándéka folytán ismertem meg Zlinszky Jánost, az embert. A hitvesét, gyermekeit, unokáit, egész családját, munkatársait, tanítványait, egyszerűen a felebarátait szerető embert. E másik – sokkal mélyebb és teljesebb – megismerés során kezdtem felfigyelni azokra az írásaira, amelyek a jog és erkölcs, a keresztény értékrend és a jog világa, a keresztény közéletiség, az értékek és az alkotmány, az értékek és a jog összefüggésének témájában születtek. Ezen írások egyike, Zlinszky Jánosnak, az embernek talán legjobb – Mária asszonnyal közösen szerzett – írása nem publikált. Az írás „Advenit Nativitas – eljő karácsony...” címmel a teremtés megrázó dokumentuma, a Megváltó családba születésének ünnepén. Most ezt az írást újra olvasva és szavait mélyen a szívembe és lelkembe zárva köszöntöm Őt – Mária asszonnyal együtt – égi születésük alkalmából.

PAKSY Máté
egyetemi adjunktus

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán oktató fiatal jogfilozófusok körében közismert tény volt, hogy Zlinszky János római jogász professzor úr valóban értő és odaadó figyelemmel kíséri a jogbölcselettel és államtan-nal foglalkozó tudományos szemlék megjelenését. Zlinszky professzor e szelíd odafi-gyelésen túl egyengette is pályánk alakulását, mindvégig segítvén – akár adminiszt-

²¹ MARTON (1992) i. m. 258. pont.

ratív szabályok megváltoztatása útján is – hogy mihamarabb lehetőségük nyíljon bekapcsolódni az európai tudományos vérkeringésbe.

Ez a fajta *ius commune* szemlélet nem valamiféle múltó divat kivetülése volt. Visszaemlékezések szerint Zlinszky professzor úr már miskolci éveiben szerette volna újra meghonosítani itthon a középkori triviumra visszavezethető univerzális jogászi képzést, ahol a jogi nyelv grammatikája (jogi módszertan), dialektikája (jogi logika) és retorikája (perbeszéd és törvénykezés) oktatásának hangsúlyos szerep jutott volna. A sors különös iróniája, hogy ez a fajta hallgatói–oktatói szinergiát játékba hozó „akadémiai” vízió történetesen az inter-, multi-, pluri- etc. diszciplináris és delokalizált tudásprojektet működtető posztmodernnel is rokonságot mutatott, ezért senkiben sem merült fel se Miskolcon, se nálunk, hogy antikvárius szellemiségről lenne szó. Forrásozzék is e gondolat bárhonnét, „első” évfolyamos jogász-hallgatóként Zlinszky professzor úrnak hála az a privilégium jutott jelen sorok írója osztályrészeül, hogy rendkívül gazdag általános társadalomtudományi képzésben vehetett részt, ami felölelte a kommunikáció, logika, szociológia, kulturális antropológia, sőt kozmológia előadások hallgatásának lehetőségét is.²²

Az 1995. évi római jogi előadásokat mindazonáltal nem a pátosz, hanem az ethosz és a logosz uralta. Zlinszky professzor úr – kissé naivan – azt feltételezte, hogy mi készültünk az előadására és ezért „képben” vagyunk a tárgyalat jogesetekre vonatkozó joganyagra vonatkozóan és úgy vette, mintha máris olyan eminens ügyvédbojttárók lennének, akiknek az ügy erkölcsileg helyes és az igazsággal konform megoldása máris ott lenne a fejünkben. Nem állítanám, hogy én minden előadásra úgy készültem, mint ahogy ő szerette volna, de mivel a latint a gimnáziumban Kincs pátertől tanultam, végül nagy lelkesedéssel vettem bele magam a latin maximák magolá-sába. Sikerült megszerezni néhány korábban megjelent római jogi tankönyvet,²³ és a Brósz–Pólay, valamint a Zlinszky professzor által kiadott kiegészítő füzetek mellett azokból igyekeztem felkészülni a nagy megmérettetésre, a római jog szigorlatra.²⁴

²² Így mi az akkor még igen népszerű Ferenciek terei Egyetemi Könyvtárban ülve a – a különféle dologosztályozások hihetetlenül izgalmas elsajátítása helyett – a „vörös óriás” és „fehér törpe” közti különbséget igyekeztük megtanulni a többi jogi kar hallgatóinak nem kis derűlttségére. Ez, és az ehhez hasonló vadhajtások azonban gyorsan lemetzésre kerültek. Magam tényleg hálás vagyok azért, hogy e tanrendnek köszönhetően soha sem volt problémám, hogy például a jogi nyelvészet (poszt-strukturalizmus, hermeneutika, etc.) vagy a jogi logika (deontikus logika, fuzzy logika) frissebb eredményeiről olvasva rögvést felismerjem, vajon tényleg van új tudományos eredmény-tartalma, avagy csak a szokásos porhintésről van szó.

²³ FARKAS Lajos: *A római jog történelme. Az alapintézmények az első alakulás szerint*. I. kötet, Kolozsvár, Stein János M. K. Könyvkereskedése, 1900., 2. kiad.; SZENTMIKLÓSI Márton: *A római jog institutiói*. Budapest, Atheneum, 1905. 3. kiad.; PERETYERSZKIJ és mások: *Római magánjog*. Ford. Benkő Gyula. Budapest, Tankönyvkiadó, 1951.; MARTON Géza: *A római magánjog elemeinek tankönyve*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1956.

²⁴ E lábjegyzetben rögvést hozzá is fűzöm, hogy nem kaptam jeles, csak jó érdemjegyet, mivel a jogvesztő határidőről szólván azt találtam mondani, hogy a „egy meghatározott idő elteltével az igény perben való érvényesíthetősége elveszik”. Zlinszky professzor szerint csak egy „gyerek veszhet el” az igény viszont „elvész”. Miatán ily módon kioktatott, beírta a jegyet, amit én azóta is igazságtalannak tartok. És azóta nem is nagyon kedvelem azokat az egyetemi jogászokat, akik a nyelvápolással (és -újítással) keverik össze a jogtudomány (jogtörténet, római jog, jogelmélet etc.) művelését. Em-

Mivel pályám kezdetén eszembe se jutott, hogy gyakorló jogász legyek,²⁵ habozás nélkül a jogbölcselet és az államtan felé vettem az irányt.²⁶ Ami az egyre fogyatkozó terjedelemben tanított államtant illeti, tudomásom szerint ilyen nevű tárgyat csak nálunk oktattak. Megjegyzem, a klasszikus antik-görög műveltséggel rendelkező Zlinszky professzor úr – más alapító atyák visszaemlékezések szerint – eredetileg az állam „tudományos” igényű magyarázatát a „politika” című tárgy keretében képzelte el. Az „alapító atyák” között folyó megbeszélések folyamányaként azonban mégsem ez, hanem az „általános államtan” oktatásának bevezetése került elfogadásra. Ennek oka az akkoriban zavaros gondolkodásúnak tartott politológus szakma iránti ellenszenven túl az is lehetett, hogy a *von Hause aus* „németes” Zlinszky professzor úr elképzeléseihez is jobban passzolt az *Allgemeine Staatslehre* tradíciójának újrahonosítása.

Az állam fogalma amúgy igen fontos szerepet játszott Zlinszky professzor úr gondolkodásában. Államtan iránt érdeklődő hallgatóként is jó volt például olvasni a nagydoktori disszertáció államalapításra és -működésre vonatkozó fejtegetéseket.²⁷ Meg voltam győződve róla, hogy Zlinszky professzor által gyakran hivatkozott Mommsen valószínűleg nem is földi halandó,²⁸ és hogy akár a *Römisches Staatsrecht*-et²⁹ is lehetne oktatni, annyi izgalmas gondolat van benne. Igen valószínűnek tartom, hogy a vonzódás e „jobbfejta”, jogállami államelmélet iránt a későbbi alkotmánybírói működésére éppen annyira hatott, mint a magánjog történeti-gyakorlati szemlélete.

Persze az igazán tobzódó örömteli egymásra találás a magánjog és a jogbölcselet határterületein következett be. Nem feledem, hogy Zlinszky professzor milyen kedvesen és határozottan vette védelmébe – az egyébként az ő szívének oly’ kedves frankfurti Max Planckban kutatott – Montesquieu–Portalis–Savigny nexust illető

---

lékeim szerint egyébként Zlinszky professzorra ez a jogászai nyelvi sznobizmus nem volt annyira jellemző, és az én „ügyem” kivétel lehetett.

²⁵ Mindazonáltal állam- és jogtudományi tanulmányaimat *summa cum laude* minősítésű lezárása után több mint egy évtizeddel később a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Nemzetközi magánjogi osztályán három év (2011-2014) időtartamban jogi szakreferensként mégis csak nyílt lehetőségem arra, hogy kipróbáljam milyen is *valódi* jogásznak lenni.

²⁶ A Kar Jogbölcseleti Intézetében azután demonstrátornak neveztek ki, ahol meg is szerveztem az első tudományos diákkört.

²⁷ ZLINSZKY János: *Ius publicum*. Budapest, Osiris, 1994.; ZLINSZKY János: *Állam és jog az ősi Rómában*. Budapest, Akadémiai Könyvkiadó, 1996.

²⁸ A tizenhat gyermekkel megáldott Theodor Mommsen (1817–1903) nem csak római államjoggal, hanem régészettel és gyakorlati politikával is foglalkozott. Nekem ő egyúttal a napi kötelező testnevelés lehetőségét is jelentette: lélekben már arra készülvén, hogy majd egyszer igent mondhatok egy könyvtárvezetésre irányuló megkeresésre, a Nemzeti Múzeum Régészeti Könyvtárában dolgoztam, ahol én segítettem az olvasóknak megtalálni a szabad polcon a *Corpus Inscriptionum Latinarum* keresett példányait, majd pedig én pakoltam el utánuk az impozáns méretű albumokat. Az anyaggyűjtés során a feliratokat Mommsen egyébként saját kezével, a helyszínen jegyezte fel; így járt többek között Magyarországon is. Szerintem ő egyúttal a pozitívista történetírás csődje is, aki ilyen empirikus tudás birtokában képtelen volt valóban maradandó, ma is használható történeti munkát alkotni Róma történetéről.

²⁹ Theodor MOMMSEN: *Römisches Staatsrecht*. Leipzig, Von S. Nizel 1877.

állításaimat az ott kissé bárdolatlanul megfogalmazott kritikákkal szemben.³⁰ Ezért örökre adósa maradok; legalább annyira, mint a bölcselkedésben eltunyult agyam számára is felfogható pragmatikus–gyakorlatias jogfilozófiájáért. Mert Zlinszky professzor úrnak volt – már-már a moralizálásig vittén értékelkötelezett – jogbölcsellete,³¹ de ez mégis kívül esett a természetjog-tan/jogi pozitivizmus klasszikus dichotómiáján. Az „első” alkotmánybíróság – egy vehemens kommentátor által a „gyökeresen gonosszal” egy lapon említett – aktivizmusával szembeni részben megalapozott, részben pedig megalapozatlan támadásra reagálva Zlinszky professzor úr megvédte a természetjog irányába tájékozódó taláros testületet,³² hiszen – tanítja Lon Fuller³³ – a joguralom egy fajta természetjogi minimumot is kifejez. Ugyanekkorra energiával szállt vitába a kari hallgatók számára kiadott újságban megjelent, magát akkoriban „pozitivistának” nevező hallgatónak az egyetemi esküre kihegyezett kritikájával és a – Szent Korona-tan tudományos igényű bemutatásába rejtetten – az esélyegyenlőségi törvény szerinte indokolatlan szabályozásával.³⁴ Úgy gondolom, hogy Zlinszky professzor jogbölcselleti „billegéseinek” oka az általa annyira kedvelt pandektisztika sokféleképpen értelmezhető hagyománya.

Bár jogbölcsellete illetően billeghetett ugyan, értékrendje mégis sziklaszilárd volt, lett légyen szó a jogállamiságról, avagy személyes példamutatásról. Lenyűgöző volt karakán, kompromisszumokat ritkán vállaló személyisége. Tudtuk, hogy milyen „nünükéi” vannak – például tudtuk, hogy azonnal elbocsájtja azt, aki az egyetem nevében felvételi előkészítőt tart vagy szervez, hiszen a középfokú oktatás a gimnáziumok dolga –, és igyekeztünk tiszteletben tartani ezeket az előítéleteket, amelyek mögött komoly élettapasztalat állt. Még inkább lenyűgözött engem az a bölcsesség, amely biztosan kijelölte a számára, hogy mikor érdemes mégis kompromisszumot kötni. Ügyvédi tapasztalata mondatta vele, hogy hosszú perlekedésnél jobb egy sovány egyezség, és se szeri se száma a finessességéhez köthető anekdotáknak. Ezek közül a számomra „legtestközelibb” mindenképpen az volt, amikor Zlinszky professzor úr egy forró nyári délelőttön – ha az úgy fontos, egy zárt ajtó nem állíthat meg

³⁰ Vö. PAKSY Máté: *A dialógus vonzásában. Hozzájárulás a jogászai gondolkodás természetjogi megalapozásához*, Budapest, Pázmány Press, 2014. 110. skk.

³¹ Vö. pl. ZLINSZKY János: Römischer Recht – Bespielsammlung für Rechtsphilosophie und Staatskunde. In Péter CSERNE – István H. SZILÁGYI – Miklós KÖNCZÖL – Máté PAKSY – Péter TAKÁCS – Szilárd TATTAY (eds.): *Theatrum Legale Mundi. Symbola Cs. Varga Oblata*. Budapest, Szent István Társulat, 2007. 599–607.

³² VARGA Csaba: A „gyökeresen gonosz” a jog mérlegén. *Magyar Jog* 2002/6. 332–338. ZLINSZKY János: Néhány kiegészítő gondolat a „gyökeresen gonosz” mérlegeléséhez. Uo. 338. (Az írás eredetileg Nino „Radical Evil on Trial” című könyvének recenziójaként készült.)

³³ Vö. Lon L. FULLER: A jog erkölce. Ford. Takács Péter és Tattay Szilárd. In: PAKSY Máté – TATTAY Szilárd (szerk.): *Ratio Iuris. Szövegek a természetjogi gondolkodás tanulmányozásához*, Budapest, Pázmány Press, 2014. 139–172.

³⁴ Vö. János ZLINSZKY: Die Krone als Symbol der Freiheit – Die Freiheit als Sinn des Rechts. In: H. SZILÁGYI István – PAKSY Máté (szerk.): *Ius unum, lex multiplex. Liber amicorum Studia Z. Péteri. Tanulmányok a jogösszehasonlítás, az államelmélet és a jogbölcsellete köréből. Studies in Comparative Law, Theory of State and Legal Philosophy*, Budapest, Szent István Társulat, 2005. 437–453., küll. 450. sk.

gondolatától vezetve – bemászott a mára már hagyományossá váltan hét lakat alatt őrzött Jogbölcséleti Tanszék hátsó, a függő folyosó felőli nyitott ablakán, és onnan közelítette meg a kissé megrökönyödött titkárság-vezető hölgyet.

De nem róla, hanem inkább tőle szerettem hallgatni a személyes történeteket, ami sokszor a régmúltba repítettek vissza. Ezek közül is az ácsként eltöltött éveikhez kötődőek voltak a kedvenceim. A saját helyét a Parnasszuson, avagy annak közelében lokalizáló akadémiai-egyetemi jogászsághoz képest a tetőn dolgozó Zlinszky János képe a szerénység kötelezettségét róttá a tanítványaira. Utóbb már igen büszke volt ács-múltjára, és nem csak kiváló egészségi állapotát, hanem néha életszemléletét is ide vezette vissza. Emlékszem rá, ahogy egyszer valami ilyesfélét mondott: „mindig építettem valamit: a családot, a házakat és most pedig a jogi kart”.

Az építőmester hasonlata – gondoljunk csak Leibnizre, akinél az építőmester-Isten aki „mindenben eleget tesz Isten mint törvényhozó kívánságainak”³⁵! – „József, az ács” képét vetíti elé, hiszen a Bibliából jól ismert József nem is annyira a kétkezi munkás, mint inkább a falu bölcs emberének a szinonimája. A jogászi módszertanul, retorikával és interpretációval foglalkozó hazai szakirodalom egyik legjobb művelője, Zlinszky János tanítványa és egykori kollégája nem véletlenül gondolta, hogy ez a bibliai hasonlat magyarázza meg legjobban a jogászi hivatást.³⁶ Ezért gondolhat most egykori tanítványa is Zlinszky János római jogász professzorra úgy, mint aki földi építkezéseit végleg lezárva visszatért ahhoz az isteni építőmesterhez, akinek országa magasabban van, mint a legmerészebb halandó gondolatát tükröző földi építmény csúcsa.

POGÁCSÁS Anett tudományos segédmunkatárs

2000. szeptember 27. Egy hete voltam joghallgató a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán, amikor alapító dékánunk, a mindannyiunk Nagypapájaként emlegetett János bácsi (miután az elsőéves nagyelődadó előtt összeszedett néhány cigarettacsikket) belépett a terembe, és szelíd mosollyal az arcán kezdte el magyarázni nekünk: ahhoz, hogy jogászok lehessünk, nem egyszerűen a tanrendben szereplő különféle vizsgák teljesítése szükséges. Jogásznak lenni *hívás* – s bár jogot végzett ember valóban sok van, de jó jogász kevés. Sokféle úton elindulhatunk, sokféleképpen tökéletesedhetünk, de bizonyos pályák – így a mienk is – teljes odaadást, egész embert kívánnak.

Ha tehát jogászok szeretnénk lenni, éreznünk kell ezt a hívást, s egyúttal ne feledjük, hogy folyamatosan képeznünk kell magunkat. Az egyik legfontosabb feladatunk lesz jogásként is, hogy mindig tartsuk szem előtt, kinek vagyunk igazából felelősek. Csendesen, szelíden figyelmeztetett bennünket, hogy a megszerzett tudás

³⁵ Gottfried Wilhelm LEIBNIZ: Monadológia. In Uő.: *Válogatott filozófiai írásai*. Budapest, Európa, 1986. 325.

³⁶ Erről, ti. Szabó Miklós jogdogmatika-koncepciójáról ld. PAKSY (2014) i. m. 77–96.

révén hatalomra tehetünk majd szert, amellyel ugyan vissza lehet élni vagy akár saját szolgálatunkba lehet állítani, de valójában *nekünk kell általa szolgálni*. A tanulás, a hivatás, a pályaválasztás új értelmet kap, ha a szolgálat jegyében végezzük. E tudás mellé bátorságra és szilárd meggyőződésre is szükségünk lesz – tette hozzá –, és nem szabad elfelejtenünk, hogy a *másik embernek is megvan az a képessége, hogy igaza legyen*.

Lelkesen jegyzeteltük a szavait – de csak évekkel később vált világossá számunkra, hogy az egyetemen tanultak közül ez a néhány gondolat volt a legfontosabb, és egyúttal a legnehezebben alkalmazható. Zlinszky János természetes könnyedséggel mutatta meg, hogy nem csak *lehet*, de *csak így érdemes* élni és munkálkodni, mi pedig nap mint nap igyekszünk botorkálásunk során lábnomaihoz minél közelebb lépni.

Sokszor emlegetett, szeretett és nagyra becsült professzora, Marton Géza mellé megtérve csatlakozott azokhoz a halhatatlan nagyságokhoz, akik jogászgenerációk példaképei. János bácsi nem csak a katedrán hirdette – szeretett egyetemén *hús év-folyam hallgatóinak* – a fenti szavakat, a lehető *leghitelesebb* módon *saját életével*, hús-vér emberként is. Nem voltak különböző arcai: jogászként és dédnagypapaként is ugyanaz a nemes jellem, akitől komolyan kellett venni azt a mondatot, hogy „nincs sem anyagi, sem piaci, sem szellemi együttműködés közösen elismert és elfogadott erkölcsi alapok nélkül.”³⁷

Öszinte megrendüléssel és kegyelettel fogadjuk, hogy visszaadta lelkét Teremtőnknek. „Mi a kegyelet? Tudatosítása annak, hogy létünk ezer szállal kapcsolódik a múlthoz. Rég megfogalmazott eszmék határozzák meg gondolkodásunkat. [...] Ha kegyelettel fordulunk múltunk felé, életünk hosszabbodik meg: születésünk előtti létbe nyúluk át titokzatosan, halálunk után felnövő nemzedékekben folytatódik. Ezért van, ezért természetes, hogy elődeink emlékeit kegyelettel őrizzük, ezért, hogy utódaink iránt felelősséget érzünk.”³⁸

Isten nyugosztalja, János bácsi!

SCHANDA Balázs egyetemi tanár

János bácsi: már a megszólítás, s ahogy egymást között is emlegettük, jelzi, milyen különleges viszony alakult ki tanítványai, néha jóval fiatalabb oktató társai között: szeretve tiszteltük. Auráját senki máséhoz nem tudnám hasonlítani. Mindig szerényen elhárította, amikor a Kar alapítójának nevezték – „a Püspöki Konferencia az alapító” – mégis tagadhatatlan, hogy a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara az Ő karizmájából született meg.

³⁷ ZLINSZKY János: Római jog és jogállami jogalkotás. In: KIRÁLY Miklós – GYERTYÁNFY Péter (szerk.): *Liber Amicorum. Studia Gy. Boytha dedicata*. Budapest, ELTE ÁJK, 2004. 370.

³⁸ ZLINSZKY János: Kegyeleti emlékhelyek és az alkotmány fejlődése. In: POGÁCSÁS Anett (szerk.): *Quaerendo et Creando: Ünnepi kötet Tattay Levente 70. születésnapja alkalmából*. Budapest, Szent István Társulat, 2014. 731.

Nem tartoztam a tanítványai közé. Magam sem tudom miként kerültem a látókörébe (talán a piarista diák iránt megelőlegezett bizalom?). Az első év nyarán, amikor még nem tarthattunk saját felvételit, váratlanul áthívott alkotmánybírószobájába és fiatal oktatóként neves professzorok mellé ültetett: ekként alkottuk Jobbágyi Gábor és Varga Csaba professzorokkal az első „felvételi bizottságot”. Ettől fogva tanulhattam Tőle a legfontosabbakat. Emberséget. Stílust. Nagyvonalúságot. Hogy a tényrunkon nem hagyunk ételt. A fontos és a kevésbé lényeges ügyek megkülönböztetését. Hogy a jog: művészet, és igazán értelme csak akkor van, ha ekként, és hivatásként műveljük. Hogy e művészet ítélőképességet és műveltséget felételez és jelent. Hogy a tételes jog útvesztőjében csak akkor igazodhatunk el, ha fölé emelkedve az ősi jog elveire alapozunk. És végül elleshettem valamit a végső helytállásról, az öregedés művészetéről is. Ahogy az elmúlt évek során háttérbe húzódva is biztos pontot jelentett, az első szóra részt vállalt mindenben, ami a Kar ügyét előbbre vihette – legyen szó a Kar életét előmozdítani hivatott Lósy Alapítvány életre hívásáról, rendezvényekről, konferencia-előadásokról, a professzor-szemináriumokon elmondott hozzászólásairól. Minden alkalommal élmény volt hallgatni, oktatók és hallgatók egyaránt ittuk a szavát. Helyeslése, megelégedettsége kitüntetés volt, megerősített és bátorított.

Telhetetlen teremtmények vagyunk – a szomorúságon, megrendültségen mégis át-sugárzik a hála, a köszönet és a kérés: nyerte el örök jutalmát!

SEEREINER Imre Alfonz c. egyetemi docens

A Professzor Urat 1995 áprilisában ismertem meg személyesen, amikor az Alkotmánybírószágra kerültem tanácsadónak. Nevét, a miskolci egyetemen folytatott oktatói tevékenységét hírből már ismertem: egyik kollégánóm mesélt arról, hogy férje (prof. Takács Péter) milyen lelkesedéssel és hálával szokta említeni. „Neked is feltétlenül meg kell ismerned” – mondta, „mert Ő egy különleges egyéniség ebben a világban.”

Ezt nem felejtettem el, s hamar kapcsolatba is kerültem Vele. A Professzor Úr ekkor már javában a jogi kar újraindításán munkálkodott, épületet és pénzt szerzett, de kereste az oktatói gárdát is. Több alkotmánybíró kollégáját felkérte intézetvezetőnek, tanszékvezetőnek, s melléjük részben az Alkotmánybírószágot tanácsadóiból szervezte a tanszékek oktatói munkatársait. Nagyon örültem, amikor rám is gondolt, és egy amolyan „előszerződést” kötött velem (maig őrzöm), mi szerint a harmadik évfolyamtól számít rám a Közigazgatási Jogi Tanszéken.

Én egyébként is kötődtem a Pázmány Egyetemhez, annak szellemiségéhez – döntően családi neveltetésem miatt, meg egy sajátos körülmény okán is. Piliscsában (Klotildligeten) születtem, ahol a volt szovjet laktanya helyén a Bölcsészettudományi Kar kezdte meg a működését. A régi általános iskolám kb. 200 méterre volt az egyetem bejáratától, ahonnan abban az időben még dübörgő tankok robogtak elő, később viszont – amikor időnként arra jártam – már vidám egyetemista fiatalokkal találkozhattam. Én már ekkor „Pázmányos” lettem...

Az első két-három év valóban „hősi időszak” volta a jogi karon, számtalan, feledhetetlen élménnyel. Ezek közül vázolok fel kettőt, de a sort még nagyon hosszan folytathatnám.

Az első évben (ekkor még a Ménesi úti zárdában voltunk) a joghallgatók sajátos módon nyertek felvételt a Pázmányra. Mivel az önálló felvétellel időben elcsúszott a Kar, a más egyetemekre felvételt nem nyert (onnan éppen lemaradt) jelentkezőknek kínáltuk fel a tanulás lehetőségét. Jöttek is számosan, s a kiválasztásukat jobbra Dékán úr végezte el. Erről van egy aranyos történetem, ennyi idő elteltével már közre adhatom.

Egy nagykanizsai lány lemaradt a miskolci felvételtől, pedig magas pontszámot ért el. A család boldog volt, amikor a „Pázmányos” lehetőségről értesült: „ez lenne az igazi” mondták, s máris cselekedtek. A fontos ügyet – mint minden ilyen – a „családfő” édesanya vette kézbe (később megismertem Őt is), s máris felutazott Dékán Úrhoz – meglepetésre a fiával együtt. Azért jöttek ketten, mert időközben a „hugi” felbbezése sikerre vezetett Miskolcon, viszont a bátyját nagyon érdekelte a jog, pláne a Pázmányon.

No, a „delegáció” összetételét Dékán Úr nemigen értette. A találkozóra túlhajszoltan, fáradtan érkezett, s kicsit ingerülten próbálta megfejtetni a tényállást. „Na hogy is van ez kérem, Asszonyom, akkor most a lánya vagy a fia akar jogász lenni, vagy mind a kettő? De hát úgy látom, hogy a fiának már van egy orvosi diplomája és jogi karokra egyáltalán nem is felvételizett?”

Ekkor az édesanya (aki gyakorló tanítónő volt) elmagyarázta a helyzetet: lépésről-lépésre, mint az általános iskolában a kicsiknek. Professzor Úr persze értette a kérést, csak bosszankodott kicsit, majd kifakadt belőle: „De hát Asszonyom ez nem egy családi beutaló!!” Hosszabb csend lett. Professzor úr elgondolkodott, majd egy latin idézetet mondott el, amit csak Ő értett. Nagyon sóhajtott, azután közölte: „Na jó, rendben, a fiút felvesszük, de csak a levelező tagozatra.” Ahogy kimondta, elnevette magát: „Miket produkál az élet...”

Sz. Balázs az évfolyam egyik kedvelt hallgatója, vezéregyénisége lett – egyúttal az én tutori csoportom tagja. A mai napig összejárunk, jó barátok lettünk, miként a csoport valamennyi tagja. Segítik egymást a szakmában és a magán életben egyaránt, mint volt „Pázmányos” diákok. Amikor – még az egyetemi évek alatt – beszámoltam Neki a közös programjainkról, mindig ragyogott az arca. Hiszen Ő valahogy így képzelte az egyetem szerepét, s szerencsére megadatott Neki, hogy a visszaigazolásokat is megkapja.

Ami viszont igazán megfogott Professzor Úr személyében, az egy másik történet. 1998 őszén – tanszékvezetőnk, Tamás András prof. úr javaslatára – adjunktusi címet kaptam, amit természetesen Dékán Úrnak is megköszöntem. Ekkor 37 éves voltam, az oktatást főállású munkám mellett végeztem. E beszélgetésünk alkalmával megemlítettem Neki, hogy a bizalomért cserében „megbecsülöm magam”, igyekszem gyakorlati ismereteimet is átadni a hallgatóknak, s szoros, segítő kapcsolatot kialakítani velük. Így talán nem fogják megutálni a közigazgatási jogot, mint volt évfolyamtársaim közül igen sokan. Elmondtam azt is, hogy különösebb oktatói-elméleti karrierre már nem számíthatok, mivel ahhoz „korábban kellett volna kelnem”: a

diploma után tanársegédként kezdve, főállású oktatóként megismerni a közigazgatás tudományát.

Meglepő volt a válasza! Először is elmesélte, hogy Ő az én életkoromban még adjunktus sem volt, s most mégis alkotmánybíró, dékán. Meg, hogy Ő nem is igen engedne másokat tanítani a Karon, csak akik a gyakorlatban is művelik a szakmát, mert az elméleti és a gyakorlati ismeretek csak együtt érnek valamit. Óvott, hogy ne legyenek kishitű: olvassak, publikáljak, s szeretne minél gyakrabban látni a konferenciákon is. Olyanokkal biztatott, hogy előttem még az élet, tegyem a dolgomat, úgy ahogyan a tutori munkámat is végzem, jókat hallott rólam, bízik bennem, számít rám.

Ez a beszélgetés nagy hatással volt rám, ekkor valóban mélyen megérintett a személyisége. Milyen nehéz pályafutása volt, s milyen sokra vitte... Na, nem a pozícióira gondoltam, hanem azt ismertem fel, hogy kitartással, ügyszeretettel, önmagukkal szembeni igényességgel milyen emberré lehet válni és szakmailag is milyen magasra el lehet jutni... Amit Ő végigcsinált az valóban „önmegvalósítás” volt! Ráadásul úgy, hogy hatalmas tudása mellett is szerény maradt. Megmaradt közvetlen, segítőkész embernek, szolgálatnak fogta fel az életét. Amikor elolvastam a jogász erkölcséről írott tanulmányát, akkor végleg felismertem: egy rendkívüli emberrel hozott össze a Sors. Jogászként, oktatóként és emberként is követendő példa lett a személye.

Egy ember életében csak néhány olyan személy van, aki meghatározó módon, „alakítólag” hat egyéniségünkre, személyiségünkre. Nekem Édesanyám, gimnáziumi magyar tanárnőm, valamint – felnőtt emberként, amikor bizony már kevésbé vagyunk formálhatók – Ő volt ez a néhány. Stílust, igényességet, emberséget és szerénységet tanulhattam Tőle.

Köszönöm Professzor Úr, hálás vagyok érte! Nyugodjál békében, volt értelme az életednek!

SÓLYOM László
vált köztársasági elnök

Mindnyájunk emlékezetében egységes egészként él Zlinszky professzor sokoldalúsága. Lehet ugyan külön felidézni tanári és ismeretátadó szenvedélyét, ügyvédi makacssággal sikerre vitt érdekvényesítését, római jogi és magánjog-történeti tudós munkásságát, de mindezt összefogja, elválaszthatatlanná teszi nagyszabású személyisége. Öröm volt látni, ahogy nagy családi hagyomány örököséként és egyben továbbörökítőjeként harmóniában volt benne az átfogó műveltség, az éber érdeklődés, a nagyvonalúság, és ugyanakkor a gyakorlati dolgokban a kis lehetőségek használata is; mert mindemögött szilárd erkölcsi meggyőződés állt. Ehhez a színességhez az is hozzátartozik, hogy hatása nemcsak a komoly tanítványokon, a kollégákon vagy az egyetemalapításon marad fenn, hanem hogy egyes mondásai közzsájon forognak, vagy hogy már évtizedekkel ezelőtt is anekdoták és legendák övezték.

Így köztudott volt Marton Gézával való kapcsolata; tudtuk, hogy ő volt „a szeretett tanítvány”, akire a mester halálos ágyán nagy műve (művei) egység szerkesztését és kiadását bízta, még 1957-ben. Zlinszky János élete azonban úgy alakult, hogy ezt a megbízást csak 1983-ra tudta teljesíteni, amikor a néhány éve felállított miskol-

ci jogi karon oktatói állást kapott, és módja – főképpen ideje – nyílt a munka elvégzésére. De közben azért mindig történt valami: kudarcok és életjelek váltakoztak. Az Akadémia kizárólag magyar nyelvű szöveg kiadásáról volt hajlandó tárgyalni – noha a kéziratok több mint fele németül volt. Azután 1963-ban mégis megjelent egy rész az *Archiv für die Civilistische Praxis*ban. Zlinszky 1981-es Marton-emlékülési előadása nyomán az Akadémia tervbe vette a mű kiadását. Ám az végül 1993-ban látott napvilágot; a szabályos címleírás szerint „é.n.”, azaz év nélkül, sőt kiadó nélkül, valójában magánkiadásban, amennyiben az Alkotmánybíróság és még néhány intézmény általi finanszírozást magánkiadásnak nevezhetjük.

A nyolcvanas évek elején kerültünk közelebbi kapcsolata Zlinszky Jánossal és feleségével, a mátraházi akadémiai üdülőben folytatott beszélgetések nyomán. Nyilván ez volt az az idő, amikor a szerkesztésen dolgozott. Erről talán nem is volt szó; engem az fogott meg, ahogy miskolci tanárságáról beszélt: hogy – mint egy angol *college*-ban – a kollégiumban lakik a diákokkal együtt; a reggel 6-kor kezdődő latinórákról és szövegolvasási gyakorlatokról (amelyekre nem is kevés hallgató járt), arról a nekem merésznek tűnő vállalásról, hogy a római jogi és jogtörténeti könyvtár kiépítése mellett a jogbölcseletit is magára vállalta. Miskolcot a mi nemzedékünk nagyon is figyelte. Nemcsak lakáshoz jutást jelentett annak, aki vállalta az oda költözést, de gyors előmenetelt a fiatal oktatóknak, hiszen kellettek a minősített tanárok. Zlinszky ezekhez képest idős volt, túl az ötvenen. Szívvel-lélelkel tanított, visszakerült a tudomány és egyetemi világ éltető elemébe, aminek addig – mint írta – csak a perifériáján mozoghatott. Amikor 1983-ra teljesült Marton Géza végakarata: összeállt teljes életműve egyetlen nagyívű munkává, Zlinszky János eme tettéről csak kevesen tudtak – a kiadást senki nem vállalta. Zlinszky folytatta a tanítást, és megszerzte a kandidátusi fokozatot.

Csak később világosodott meg hirtelen előttem, mi is történt. Zlinszky János korábban úgy gondolta, a Marton Géza által rábízottaknak csak akkor tud eleget tenni, ha talál kiadót, és olyan munkát, amely mellett ezt a komoly kutatást igénylő feladatot elvégezheti. Hiszen Marton nemcsak szerkesztést kért, hanem kiegészítéseket, új fejezeteket, aktualizálást. Ezt a tanítvány nem tudta az ügyvédekkel mellett, és nem is akarta csupán az íróasztal számára elvégezni. Mégis, amikor legalább az egyik felvétel teljesült – a tudományos állás – haladéktalanul munkához látott. A pezsgő, feltörekvő fiatal jogi karon és kollégák között nem saját formális előmenetellel, fokozat szerzésével, ranglétrán feljebbjutással foglalkozott – óraadó volt! –, hanem azt törlesztette legelőbb, amivel mesterének tartozott. Zlinszky Jánosnak ez az erkölcsi tette mély nyomot hagyott bennem, és fő oka lett annak, hogy amikor eljött a változás, őt ajánlottam az Ellenzéki Kerekasztalnak, hogy jelölje alkotmánybírónak.

Ehhez beleegyezésére volt szükség, és őt nehéz volt megtalálni. Emlékszem, végül éjjel, egy olaszországi bencés kolostorban értem el, ahová tudományos programja idejére bekvártélyozta magát. Első reakciója az volt, hogy vajon a tanítást folytathatja-e alkotmánybíróként. De, mint később kiderült, a rendszerváltásra ő másik úton készült, illetve tervezett feladatokat magának. A Kereszténydemokrata Néppártot akarta megújítani, s tett is lépéseket a közeledésre. Ezeket a terveit azonban függőben tartotta, míg bírói jelölése el nem dől. Zlinszky János elveit a rendszerváltásról, másrészt az egyház szükséges megújulásáról közelebbről megismerve törekvései

biztosan nem illettek volna abba a pályába, amit ez a párt azóta befutott. Idézzük föl az egyházmegyei zsinatok szorgalmazásában játszott szerepét, törekvését, hogy Isten népe minél szélesebb beleszólással rendelkezzen az egyház ügyeibe, s nem örült a restauratív törekvéseknek. De a párt nem is tartott igényt órá. Ahogy a köztársasági elnök megválasztásának kérdésében, a bíró-jelölésben is különalkut kötöttek a kommunistákkal; saját jelöltjüket az Ellenzéki Kerekasztal jelöltjeként feltüntetve, egymás jelöltjeit szavazták meg. Ezt az Ellenzéki Kerekasztal nem tűrhette; végül hét szavazattal a KDNP-jelöltre adott kettővel szemben Zlinszkyt jelölte alkotmánybírónak. (Az EKA 1989. november 2-i ülésének szószserinti jegyzőkönyve megtalálható *A rendszerváltás forгатókönyve* V. kötetében.)

Zlinszky meghívása szerencsés választás volt. Úgy adta közre Marton életművét, hogy nem egészítette ki, nem írt bele részeket, hanem az egymásra ragasztott kivágatokból, nemcsak fizikailag átfedésben lévő német, francia és magyar gépiratokból, amelyek kézzel sokszorosan javítva és átírva voltak, kihámozta a szerző vég-ső álláspontját, és az ismétléseket elhagyva láthatóvá tette a gondolati építményt. Ám Zlinszky Marton Gézára emlékezve is azt hangsúlyozta, hogy Marton látásmódja, fő gondolatai mennyit segítettek neki a gyakorlati jogi pályán. A könyvet is ennek szellemében nemcsak az elméleti jogászok, de a gyakorló jogászok és különösen a bírók figyelmébe ajánlotta. Alkotmánybíróként maga is ezen a nyomon járt. Esetjogi gondolkodása mintha a római jogot ismételte volna. Ügyvédi észjárása gyakran üdítő volt. De alapkérdésekben nem ismert kompromisszumot.

Az alkotmányosság megalapozásának hőskorszaka elmúlt, s az építményből sokat elromboltak. Marton Géza műve tudott várni, míg beérett Zlinszky János számára az idő, hogy hagyatéka élővé váljon. Zlinszky János műve is beépült az első alkotmánybíróház hagyatékába, az övében pedig közvetlenül ott van Marton Géza is. Ez egy szín az ő sokszínűségében. Olyan, ami bizalomra és reménységre ad okot.

SZABÓ Béla – SZABÓ István egyetemi tanár – egyetemi tanár

A Pázmány Péter Katolikus Egyetemen a Zlinszky Jánosról szóló megemlékezések, szinte magától értetődően, a jogi kar alapításához és építéséhez kötődnek. Az öt éves dékánság, s a tizenöt éves csendes, de sokat segítő prodékánság, s persze a hivatali adminisztrációnál sokkal többre becsült oktatás, mindenkiben maradandó emléket hagyott. Húsz év hosszú idő, de egy közel hét évtizeddel ezelőtt kezdődött jogászai pályának mégis csak egy kisebb periódusa. Ezért érdemesnek tartanánk Zlinszky János munkásságának egy korábbi időszakáról is megemlékezni, a karalapítás előtti szűk másfél évtizedről, amelyet a jogtörténész társadalom újjáélesztésével és felemelésével lehet jellemezni. Mert egy embert sokfelé sodorhat sors, de a jelleme, az mindig meghatározó. Zlinszky Jánost a Mindenható bármilyen megpróbáltatás elé is állította, vagy éppen lehetőséggel ajándékozta meg, ahol csak tehette, az emberi lelkeket formálta, s azokba maradandó értékeket ültetett el. Ezt sokan érezhetjük a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán, de legalább ilyen számban a hazai jogtörténész társadalom körében is.

Amikor a Miskolci Egyetemen (akkori nevén Nehézipari Műszaki Egyetemen) 1982-ben elfoglalta a római jogi katedrát, azonnal hallgatókkal vette magát körül, s a homokból megkezdte a gyémánt szűrését. Az utánpótlás nevelésének első lépcsőjét a sikeres római jogi és jogtörténeti vizsgákat tevők meghívása jelentette a római jogi szemináriumba: ebben – a Marton Gézától – ellesett módszer szerint a felsőbb éves hallgatók lehetőséget kaptak arra, hogy elsős kollégáiknak római jogi szemináriumokat vezethessenek, ráérezzenek a tudás és az oktatás ízére. Zlinszky János jelleme már ekkor is tekintélyt parancsolt. Ha valakiről a közösség tudta, hogy amit mond és csinál az önzetlen, azzal jót akar, azzal építeni akar, olyan dolgokat is el tudott érni, amit szinte lehetetlennek hittünk.

A tehetségesebb hallgatókat, fiatal oktatókat, igyekezett a tudomány nemzetközi vérkeringésébe is bekapcsolni. A rendszerváltás közeledtével egyre inkább aktivizálni tudta külföldi kapcsolatait, a nyolcvanas évek végén a fiatal oktatókat már külföldi ösztöndíjakhoz segítette, s a német nyelvű római jogi szemináriumának hallgatóit egyre több osztrák és német egyetemre vitte magával. A 90-es évek elején a Franz Wiacker nevét felvevő hallgatói csoport már számos külföldi professzor előtt ismert volt, például Amszterdamban Hans Ankum nemes egyszerűséggel csak „schola Johanniana” névvel illette csoportunkat. Zlinszky János elismertsége arra is garancia volt, hogy ezek a német, osztrák, holland professzorok Miskolcra is gyakran ellátogattak, s tartottak számunkra kurzusokat. Arról is legendák terjedtek, hogy az órák reggel hét órakor kezdődnek. Álmos szemeiket sokáig törölgették, vajon jól látnak-e, hogy egy korai időpontban is legalább harminc hallgató ül a teremben?

A TEMPUS program 1991-es elnyerése aztán országos szintűvé tette szervező munkáját. A három évig tartó program keretében száznál több oktató, illetőleg hallgató utazhatott ki nyugat-európai egyetemekre, több hónapos, vagy akár egy éves ösztöndíjjal. Sok külföldi vendégelőadó érkezett, s igen komoly könyvtárfejlesztések történtek. S ebbe a Miskolci Egyetem tanszéki (intézeti) szervezetéből eredően a jogbölcselet oktatói is beletartoztak, nem csak Miskolcon, hanem az egész országban. Ez a hazai jogtörténet, jogbölcselet oktatásban egy olyan generációt alkotott, amely napjainkra már komoly szakmai eredményeket ért el.

Ha a hazai jogi karok oktatói gárdáját megnézzük, a negyven-negyvenöt évnél idősebb, jogtörténetet (természetesen ebbe beleértve a római jogot is) és jogbölcseletet oktató kollégákat, szinte nem is találunk köztük olyat, akit legalább egy külföldi tanulmányúthoz ne segített volna hozzá. Ez valóban a jogi alapozó tárgyak országos elismerésének megerősítését jelentette. Ez nem egy tanszéken, nem egy karon történő iskolateremtés volt, hanem egy országos tudományos bázis kiépítése. Ehhez szellemi tőkét adott, de emellett fáradhatatlan munkájával anyagi erőforrásokat is teremtett.

De a generációk között is voltak különbségek. Bár János Bátyánk mindenkit erősen ösztönzött, az akkor negyven év körüli, vagy annál már idősebb, családdal rendelkező kollégák, érthetően kevesebbet éltek a lehetőséggel. Mi, a hatvanas évek szülöttei voltunk azok, akik utolsó hallgatói éveinket tapostuk, vagy éppen néhány évvel korábban szereztük meg diplománkat. Mi voltunk (vagyunk) a János Bátyánknál négy évtizeddel fiatalabb generáció. Éppen annyival fiatalabbak, mint ahány év a háború utáni időktől a rendszerváltásig eltelt. Mi voltunk azok, akik nagyszámban ül-

tünk az osztrák és német egyetemek felé tartó autóbuszokon, akik nem hónapokban, hanem években is mérhették a külföldi ösztöndíjak időtartamát. Akik a legtöbbet profitálhattak János Bátyánk nemzetközi kapcsolatrendszeréből. A heiligenkreuzi ciszterci apátság, ahol nem egy és nem két közös kollokviumot tartottunk a nemrég elhunyt Werner Ogris professzor vezetete bécsi római jogi szeminárium hallgatóival, vagy Salzburgban Wolfgang Waldstein és Végh Zoltán professzor urak hallgatói csoportjaival, de rendszeres vendégek voltuk Trierben a Hans Wieling által vezetett tanszéken is. S még végigpörögnek a szemeink előtt Graz, Marburg, Heidelberg, Freiburg, s persze Karlsruhe. Merthogy fiatal jogászként a német alkotmánybíróság és legfelső bíróság tagjaival találkozni, máig ható élmény volt.

Úgy érezzük, hogy itt két generáció kapcsolódott össze, a húszas és hatvanas évek szülőtteinek generációja. A húszas évek szülőttei, akiknek pályájuk kezdetén a világ bezárult, és a hatvanas évek szülőttei, akiknek a pályájuk kezdetén a világ újra megnyílt. S a húszas évek szülőttei között volt egy ember, aki nagy reményekkel indult neki az életnek, szakmai felkészültsége szerint egyetemi katedra és peregrináció állt előtte. De aztán az élet nem így hozta, az elnyert külföldi ösztöndíjakhoz útlevelet már nem kapott, s nem hogy katedrához nem jutott, hanem még az egyetemről is eltávolították. S aztán teltek az évek és évtizedek, s ez az ember, már öszülő halántékkal nagyon sokat dolgozott azért, hogy másoknak lehetősége legyen arra, amit tőle az élet megvont. S éreztük, különös szeretettel nézett azokra, akikben a saját negyven évvel korábbi fiatalságát látta. S láthatóan örömet szerzett neki, hogy másnak megadhatja azt, amit tőle az élet megvont. Nagyon köszönjük János Bátyánk!

SZALAI Márta intézetvezető

Szakmai ujjlenyomatát, egészen kivételes életútját nálam avatottabbak sora fogja majd méltatni. Bennem szerda reggel óta inkább a veszteség és hála érzései kavarnak.

Zlinszky Jánosnak prodékán úrnak egészen különleges karizmái voltak, amik nagyon fognak hiányozni. Csendes és sziklaszilárd hite, hűséges istenszeretete volt az ő cselekedeteinek és gondolatainak a kiapadhatatlan forrása, és ez ránk, a környezetében élő szerencsésekre is kisugárzott.

Ha a társaságában lehettem, mindig úgy éreztem: felelem. Vele beszélgetve, vagy őt hallgatva jónak érezte magát az ember, tehetségesnek, remény letéteményesének. Mély hitéből táplálkozó bátorsága, soha nem szűnő reménye megerősített minket is. Minden pillanatban érezhettük: mennyire bízik Istenben, önmagában és másokban. Bölcsnek, emberségesnek, nagyvonalúnak és türelmesnek láttam őt. Szüksége is volt ezekre az erényekre, az építkezés során nemcsak hozzá hasonló kvalitásokkal kellett együttműködnie, nemcsak támogatói voltak. Nehézségei elszomorították, de soha nem törték le. A megtorlás gondolatát nem ismerte, szelíd és alázatos tudott maradni akkor is, ha méltánytalanság érte, vagy ha nem értettük őt, esetleg hibáztunk.

Hiányozni fog az örök úriember, a lovag: „*Damen in schönen Kranz*”, szokta köszönteni belépve az irodába a környezetében dolgozó hölgykoszorút. Igazi férfiú volt

ő a legnemesebb értelemben: óvta és megvédte a rábízottakat, beleértve legszűkebb és tágabb munkatársi körét. *Pater familias*...

Kivételes ajándéknak és óriási megtiszteltetésnek tekintem, hogy ismerhettem őt és a közvetlen közelében dolgozhattam. Sokat kaptam és tanulhattam tőle. Az életben nagyon ritkán adatik meg, hogy annak tudjuk viszonzni a kapott ajándékot, aki adta nekünk, gondoljunk csak a szüleinkre. Zlinszky János professzor úrnak sem viszonzhatjuk, amit tőle kaphattunk. Egyetlen út van a számunkra: továbbadni, továbbvinni mindazt a jót és értéket, amit ő képviselt. Egykori tanítványai, kollégái között körülnézve jó okunk van reménykedni, többük homlokán is ott csillog a jel, hogy készek és képesek is magasra tenni önmaguk számára a lécet, ápolni és megosztani, továbbadni Zlinszky János karalapító dékánunk kivételes örökségét.

Istennek legyen érte hála!

TERSZTYÁNSZKYNÉ VASADI ÉVA
c. egyetemi docens

Jól emlékszem arra, amikor Zlinszky János alkotmánybírói szobájában – 1994-et írunk ekkor – megfogalmazta előttünk, felkért közreműködők előtt (Jobbágyi Gábor, Varga Csaba professzorok és előttem) elgondolásait a katolikus egyetem jogi karának újjáélesztéséről. Hangsúlyozta, hogy e változó világban milyen nagy szükség van keresztény értékrendet képviselő jogászságra, közéleti szereplőkre.

Természetesen egyetértéssel és lelkesedéssel fogadtuk a gondolatot, de rögtön aggodva kérdeztük: miből, kikkel és hol lehet ezt megvalósítani?

Látható volt, hogy Zlinszky Jánosnak ekkorra már kész elgondolásai voltak. Ő tisztában volt azzal, mit kell előteremteni az akkreditációhoz. Ismertük azonban az ellenkezők álláspontját is. Hihetetlennek tűnt, hogy az adott környezetben előrejuthat elgondolásának megvalósításában. De neki volt hite, s töretlen eltökéltsége. Felvállalta a harcot!

Erről az időszakról írt „A PPKE Jog- és Államtudományi Karának kezdeteiről” című munkájában nyomon követhetjük, hogyan indult el az oktatói gárda szervezése. Igazán megdöbbentő és megható volt azt tapasztalni, ahogyan a szakma, a tudomány és a közélet nagyjai az ügy mellé álltak és vállalták a feladatot. Meglepő volt a hallgatók érdeklődése is az új lehetőség, a katolikus egyetem jogi kara iránt.

De hogy hol induljon el az oktatás, ha a harcok eredményeként mégis megkezdődhet a tanítás, az sokáig feszült izgalmakat okozott. Átmeneti megoldásként a Ménesi úton levő irtalmas rendi apácáknál lelt otthonra a Kar. De hogy mit jelentett ott a hallgatóknak és oktatóknak az ebédlőben tanítani, tanulni vagy a dékáni irodát egy asztal sarkán elképzelni, azt csak akkor és ott, a helyszínen lehetett megtapasztalni. Különös, de nem volt konfliktus mindebből. A hallgatók együttérzése, türelme, megértő lelkesedése kísérte ezt a munkát. Ennek az új szellemnek a jelenléte adott erőt a folytatáshoz Zlinszky János professzornak.

A folytatást jelentette a Szentkirályi utcában felajánlott Szent István Társulat volt nyomda-épületének megszerzése. Jól emlékszem arra, amikor az épület tervrajzaival a kézben bejártuk a helyszínt. Ma is az orromban érzem a gépekkel teli, olajszagú

helyiségek légkörét. Látom az elhanyagolt, egykor szebb napokat látott épület részleteit. Reménytelennek tűnt ebből sürgősen, pénz nélkül egyetemet létrehozni. De Zlinszky János beleálmodta mindebbe azt az egyetemet, amit ma itt láthatunk. Kirtatása, hite vitte itt is az ügyet előre.

A megvalósítás harcaiból a tényeket, eseményeket tehát pontosan összefoglalni nehéz. A küzdelmet, feszültségeket, aggodalmakat, örömeket, amelyek mindezzel együtt jártak, csak mi, az egykori tanúk tehetjük hozzá. Az életre hívott katolikus egyetem jogi karán az egymást követő generációk – diákok és tanárok – a jelen valóságát veszik tudomásul. Ez természetes! De kell, hogy megismerjék a jogi kar alapításának kezdeteit is, s nem feledhetik alapítójának, Zlinszky János professzornak heroikus küzdelmeit.

Visszatérve a kezdetekhez, lássuk hogyan fogalmazta meg az alapító dékánunk már 1997-ben, az akkor induló évfolyam jogászai köszöntésében a jogászi hivatásról, s egyben a katolikus egyetem szellemiségéről vallott nézeteit:

„Hadd figyelmeztesselek arra, hogy a jogászi hivatás: szolgálat. A közérdek szolgálata, az igazság szolgálata, a törvény szolgálata... Viszont nem az önérdék, nem a hatalmasok, nem a pénz és haszon szolgálata. Majd így folytatta: „... ha a katolikus egyetemet kerested, tudatosítsd magadban, hogy az nem máz, nem adottság, hanem feladat”. Feladat számunkra is! Aktuális és felelősségteljes feladat ma különösen, amikor a pénz, siker önzése hajtja az ifjúságot.

Most, hogy prof. Zlinszky János alapító dékánunk eltávozott közülünk mindezért, mindenért hálás köszönetet mondok.

TÓTH Ádám

A Magyar Országos Közjegyzői Kamara elnöke

Az emberi élet íve az ötvenedik születésnapot követő időszakot már nem az alkotáshoz és az emelkedéshez sorolja. Dr. Zlinszky János életének a magyar jogásztársadalomra hagyott gyümölcsei azonban ebből az ötvenedik életévét követő harminc egészen aktív évből származnak. Ez az a kincs, amit ránk hagyott ő, aki egy kiszámíthatóbb klasszikus világ értékeit hordozta és hitte, hogy ezek az értékek újra elültethetők és szárba szökkennek. Olyan világlátást, erkölcsi igényességet és tisztaságot, olyan minőséget tükröző szellemiséget képviselt, melyeket a Zlinszky professzor életét megtörni igyekvő diktatúra igyekezett apró darabokra zúzni. Értéktörző és értékfogyasztó volt.

Kevesen mondhatják el magukról, hogy két jogi kar alapításánál bábáskodtak, hogy a magyar Alkotmánybíróság alapítói közé kerülve egy olyan világlátást hoztak legmagasabb szinten az alkotmányos ítélkezésbe, ami figyel a természetjogi normákra és azokra az erkölcsi alapelvekre, amelyektől jó élni egy közösségben.

Zlinszky János a professzorom volt. Tagadhatatlan, hogy nekünk – csekély ókori kultúrával az egyetem padjai közé került diákoknak – élővé és érthetővé tette a római jogot. Célt adott a tanulásnak, mert ráébresztett bennünket, hogy nem önmagáért van ez a tantárgy és a tananyag szükséges mértéknek megtalálásával befogadhatóvá tette azt. De közben szó esett Marton Gézáról, szó esett Vécsey Tamásról, szóba jöttek a

klasszikusok és megnyitotta kapuit a Corpus Iuris Civilis, a Digesta, melynek fragmentumait hétköznapi viszonyainkra alkalmazva éreztük élő normának.

1985-ben még nem volt fél évtizedes a miskolci jogi kar, mely a Műszaki Egyetem testében afféle *corpus alienum*-nak tűnt. Talán pont ez a létért való küzdelem volt az, amitől fontossá vált, hogy minőségi legyen az oktatás és a számonkérés. Zlinszky professzor kapcsolatain keresztül csodálatos tanszéki könyvtár alakult ki, lelkesedése pedig lehetővé tette, hogy sok fiatal gyűlt össze körülötte, és járt sokszor késő este is szemináriumaira, speciál kollégiumaira.

Zlinszky János a mesterem volt. 1990-ben első napjaiban kaptam meg a diplomámat és kerültem mellé az akkor induló Alkotmánybíróságra titkárnak, a volt XIII. kerületi MSZMP székházba. Az első napokban az otthagytott Lenin fejek összegyűjtésén túl igyekeztünk elérhetővé tenni az épületet, és próbálta az első öt magyar alkotmánybíró kialakítani a bíróság működését és eljárási rendjét. Nem hivatalnokok voltak, hanem tudósok, akiknek egy új szövegű alkotmány sorain keresztül kellett megtalálniuk az éledező magyar demokrácia jó gyakorlatát. Nem voltak szövegjogászok, hanem megvolt bennük a bátorság, hogy kivételes hatalmukat jóra használva, ki mertek mondani erkölcsi elveket. Az államapparátus régi emberei között szerénységüket nehezen értették. Mindenki csodálkozva nézte, hogy nem akarnak élni a pozíciójuk nyújtotta előnyökkel. Szerénység és tudás határozta meg döntéseiket, miközben a legfontosabb kérdések megválaszolásával mutattak utat.

Zlinszky János emberfeletti erővel dolgozott Budapesten a hét elején, és oktatott Miskolcon a hét második felében, miközben publikált, és sajtó alá rendezett kiadatlan műveket mesterétől Marton Gézától, valamint aktuális, de a fióknak írt, korábban nem megjelentethető cikkeit. Nem volt könnyű mellette dolgozni és tartani a tempóját, ráadásul a kiadott feladatok minőségi megoldását fogadta csak el. Jó iskola volt, mert a követelményeket magához mérte, aki ácsként államvizsgázott és nem értette, hogy miért kell arra külön heteket készülni. „Elkéredzkedtem. Letettem az aktuális részvizsgát és mentem vissza a tetőre dolgozni.”

Az Alkotmánybíróság adott lehetőséget arra, hogy megbékéljen azzal a szintén alkotmánybíróvá kinevezett tudóssal, akinek hamis vallomása miatt küldték el őt a pesti egyetemről és kezdődött el életében az a vargabetű, melynek terhét egészen a nyolcvanas évek közepéig kellett hordoznia. Hite, szeretete és bölcsessége azonban lehetővé tette, hogy túllépjen mindazon, ami fáj és kezet nyújtson annak, aki arcul ütötte.

1994 elején eljött Miskolcra és alapítója lett a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának, mely első dékánjának választotta.

Egészen haláláig kapcsolatban maradtunk. Véleménye, észrevételei és elismerése fontos volt nekem. Alkotmánybírói munkásságával alapító atyja volt ő a magyar demokráciának, ugyanakkor a rendszerváltással megújuló jogi oktatásnak is. Szellemisége itt él közöttünk, ott van a gondolkodásunkban, a munkánkban és mindabban, amitől jobb lett a világ.

TRÓCSÁNYI László
igazságügyi miniszter, egyetemi tanár

Zlinszky János halála óriási veszteség. Veszteség a család számára szerető fejének elvesztése. A magyar jogásztársadalom is gyászol: kevés azt mondani, hogy ennek doyenje volt. A veszteség az egész országot is érte. Zlinszky professzor egy volt a rendszerváltás utáni Magyarország alapító atyáinak. Az országot újjá kellett alapítani: újjá kellett teremteni alkotmányosságát és jogi kultúráját, és ebből a teremtő munkából, ha valaki, ő kivette részét. Elfogódottan és magamat méltatlannak érezve állok itt: a gyász engem is sújt, hiszen példaképet és barátot veszítettem el.

Zlinszky János szakmai, tudományos és erkölcsi minta az utána jövő nemzedékeknek. A diktatúra olyan fiatalember ígéretes pályafutását akadályozta, aki régi jogászcsaládból származott. Joghallgatóként 1947-ben kezdte meg tanulmányait a Pázmány Péter Tudományegyetemen. A kommunista rezsim azonban 1951-ben kizárta az ország valamennyi egyeteméről. A meghurcoltatás, kitelepítés jutott osztályrészül. Ekkor kitanulta az ácmesterséget. Az, amit ellene elkövettek, hitének és reményiségének köszönhetően javára vált. Mások gerince beleroppant, meghajlott a teher alatt; az övé megerősödött és egyenes maradt.

Jogi diplomát csak 1957-ben szerezhette. Ezek után vállalati jogászként és ügyvédként dolgozott. El kellett tartania addigra népezzé váló családját. Már ekkor jellemezte őt az igazság és az igazságosság szenvedélyes keresése. A munka mellett kutatott és írt mentora, Marton Géza biztatására. Első nagyobb tanulmányát római jogi témában szerezte, német nyelven. Sokáig mégsem kaphatott itthon katedrát, előbb becsülték meg őt külföldön. Érdeklődése a római jogon kívül kiterjedt a magánjogra, majd a jog és az erkölcs viszonya felé fordul.

Nemzedéke egyik legműveltebb jogásza volt, igazi enciklopédista. A megpróbáltatások azonban megóvták, nehogy tudása elvont, elitista tudás legyen. A szó legnemesebb értelmében volt idealista. Végül 1981-ben kapott felkérést, hogy a miskolci egyetem akkoriban induló jogi karán római jogot oktasson.

Már túl hatvanon érkezett el pályájának ahhoz az állomásához, amely a leginkább ismertté tette. Az 1989-ben létrejött Alkotmánybíróságnak lett tagja, Sólyom László elnöksége idején, a testület hőskorában, egészen 1998-ig. Új hivatása figyelmét alapjogi és jogi etikai kérdésekre és közjogi problémák kutatására irányította. Évekig tagja volt az Európa Tanács Velencei Bizottságának is.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem jogi karának megszervezése jelentette pályafutásának megkoronázását. Annak az intézménynek lett újjáteremtője, alapító dékánja, amelyről egykor kizárták. A nemes lélek így vesz revansot: nem pusztítással, hanem teremtéssel.

Talán a tanári pálya volt az, ahol leginkább megmutatkozott Zlinszky János nagylelkűsége. Keresztény hite szerint mindig tudta, hogy a szellemi és lelki javak csak akkor válnak igazán miénkké, ha továbbadjuk őket. Ez a tudásra és a bölcsességre különösen igaz. Nevelt, nem csak tanított. Arra nevelte az utána jövőket, hogy „többet kell tenni, mint amit okvetlenül muszáj”. Egyszerű mottó, de ha mindnyájan megfogadnánk, jobb lenne tőle a világ.

Egész életében a jog, az igazság, az igazságosság és az erkölcs egységét vallotta és tanította. Nála tudomány és élet is egységet alkotott. Tudomány, tanítás, ügyvédi munka, alkotmánybírói hivatal mind egy szóban foglalható össze: a közjó szolgálata. És az igazság keresése.

Jogásként, gondolkodó emberként az igazság fáradhatatlan keresése állt érdeklődése középpontjában. Szívesen idézte Ulpianust: a jogtudós feladata, hogy az igazságosságot művelje, s igaz, nem pedig képmutató bölcsességre törekedvén, hivatásszerűen keresse a jó és méltányos ismeretét.

Aki az igazságot keresi, többet ér annál, aki azt állítja, hogy birtokolja. Kirkegaard így írt: „Ha egy napon Isten elé kellene állnom, és Ő így szólna hozzám: az egyik kezemben az igazság, a másikban az igazság keresése: válassz!, én azt felelném: Atyám, bocsáss meg! Az igazság egyedül a Tiéd.”

János bátyám, számodra a keresés véget ért. Bár soha semmit nem tettél életedben jutalomért, hittél a jutalomban. Azt kívánom Neked, hogy az igazat és a jót, amelyet szenvedéllyel és alázattal kerestél, most színről színre szemléld örökkön át! És ne feledkezz meg rólunk ezután sem. Magunknak is azt kívánom, sőt, ígérem, hogy hálásan őrizzük emlékedet és velünk maradó életművedből tovább tanulunk tőled.³⁹

VARGA Csaba
professor emeritus

Zlinszky Jánosról már jogtörténeti munkásságának kezdetétől hallottam, tudtam róla és számon tartottam. Olyannyira, hogy kellően felháborodtam, amikor az 1980-as évek elején, kandidátusi eljárása kapcsán, az akadémiai intézetünkbe rendszerezsen feljárógató Szamel Lajos egykori pécsi professzoromtól éppen Zlinszky magyar civiljogtörténeti feltáró munkájáról lekicsinylő megjegyzést hallottam. Első személyes találkozásra tanácsadó törzsének tagjaként szerettem volna az igazságtételi törvény alkotmányellenesként megsemmisítése tényleges okairól s az Alkotmánybíróságnak emögött megbújó üzenetéről elbeszélgetni egy döntéshozóval. Annak lehetőségé helyett, hogy az ifjúkori pécsi „a” barát s egykori évfolyamtárs, ám akkorra egyre sűrűsödően ügy-ellenfélle lett alapító alkotmánybírói elnökséggel keressem a konkrét aktuális érzékenységet felborzó kapcsolatot, jó választásnak bizonyult Zlinszky János, hiszen határozottsága ellenére nyitott volt, beszélgetésünk komolysága ellenére személyes benyomásokat, sőt segíteni akarást is felvillantott. Így hát számos háttérkörülményt megérthettem beszélgetésünkből – mindenekelőtt s számomra drámaian régi gyanúmnak külső megerősítéseként az adott törvénykezdeményezés egész folyamatából azt a számukra adódó tanulságot, hogy mintha valamiféle gesztenye kikaparására szánnák őket, mert maga a miniszterelnök úgymond csak fél szívvel áll az igazságtételi szembenezés mögött.

³⁹ Elhangzott a budai ciszterci Szent Imre plébániatemplomban 2015. június 29-én, Szent Péter és Pál apostolok főünnepén tartott gyászmisén.

Évekkel később nem megkeresésem tényét, hanem célját éreztem szívet melengetőnek, amikor felhívott a katolikus egyetemi jogi kar előkészítésében való munkálkodásra. Közismert, hogy a kommunista hatalomátvétel őt kezdő egyetemistaként érte, és kényszerpályára kényszerítette. Saját élettörténetében megkésetten lett – tizenhárom évvel ifjabb hozzám képest, de tehetségétől függetlenül csak évnivel korábban – kandidátus, majd tudományok doktora, végül egyetemi tanár. Viszont az előkészítésre általa kiválasztott bizottságban egyedül voltam egyetemi tanár jogász, aki fővárosi akadémiai/egyetemi berkekkel ismerős, hiszen három évtizede már megszakítatlanul azokban munkálkodó, ráadásul soknyelvű publikációs természetű s nemzetközi tapasztalattal. Nos, jóleső az arra emlékezés, hogy milyen mélységes és mozdíthatatlan eltökéltséggel járt el bármely ügyben. Eltérő gondolat, kritikus ellenvélemény egyaránt felhozható volt, hiszen bármiről szívesen beszélgetett; de magabiztosságán, elhatározásán igencsak nehezen változtatott. A légkör egyszerűen jó volt körülötte. Előzékeny nyugodtság, szerény színezet alatt eltökélt ön-túlvállalás – csupán arra nyitottan, hogy azt környezetéből bárki egy további területen is segítse vagy biztosítsa. Többtefeladatot utólérhetetlenül mindig maga keresett – saját maga számára; és ebben a bármikor másik csak annyiban lehetett partner, hogy önnön személyisége, hivatása, jártassága vagy ismeretsége esetleges specialitásaival ehhez hozzájáruljon. Így valóban e bizottsági munkahónapok nyomán Bagdy Gábor, Botos Katalin, Erdő Péter, Jobbágyi Gábor és Tersztyánszky Éva társaságában közös munkánk gyümölcse lett a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának létrejötte; ennek kontúrjait és színeit (bennük az országos átlagból kiemelkedő sajtóságos megoldásokkal, többletekkel s egész szellemiségével) azonban gyakorlatilag minden esetben az ő – feltehetően hosszú időközön keresztül érlelt, mert felvetésekor már mindig kiérleltnek tetsző – elgondolásai vagy éppen ötletei határozták meg. Rengeteget beszélgettünk s vitáztunk; summázként azonban mindezek eredménye aligha lehetett több, mint hogy erősítettük vagy gyengítettük, végső soron finomítottuk az általa felvetetteket. Ő hatvanhét éves volt akkor, legfiatalabb bizottsági tagunk harmincnolc, magam pedig Botos Katalin együtt ötvennégy évesek – mindannyiunk bőséges tudással, tapasztalattal, s persze jószándékkal; ő azonban érett, bár még merni vágyással párosulni tudó bölcsességgel is.

Magam a hazai jogászságból elsőlül 1990–1993, majd 1995–1998 közt nyertem – hatalmas nemzetközi konzorciummal a hátam mögött – ma milliárdosnak bizvást mondható TEMPUS-pályázatot, ő pedig 1991–1994 között.⁴⁰ Sok tekintetben és jól

⁴⁰ Érdemes rögzítenem, hogy karalapítási fáradozásával egyidőben, 1995-ös kezdettel maga is pályázott Brüsszelben egy újabb három éves nekifutásra, amibe már a leendő kart is beletervezte; ez azonban nem nyert jóváhagyást. Kérésére – sikeresként – magam mentem ki Brüsszelbe, hogy indokaikat megtudva, János a következő évben már több eséllyel újra pályázhasson. Ennek megtörténtéről azonban nincs tudomásom. A saját 1995–1998-as projektembe azonban már be tudtam – utólag, négy hazai és huszonnyolc európai gazdasági közösségi rektor írásbeli jóváhagyásával – vonni a PPKE JÁK mint ötödik magyar intézmény részvételét, s ez, saját választásomból, persze, de a friss kar (így személy szerint Frivaldszky János, Horkay Hörcher Ferenc, Chertes Attila, Paczolay Péter, Paksy Máté, Tattay Szilárd, s maga Zlinszky János, akinek jogászhatóság-tankönyvét például – mint utólag kiderült, az Alkotmánybíróság bőkezű támogatásával párhuzamosan – közel háromnegyed millió akko-

együttműködtünk; bizalmi alapon kisegítettük egymást, hogy eltérő projekt-prioritásainkkal és nyugati partner-hálózatunkkal jogász-szakmai újjáépülésünket a kommunizmusból nagyobb hatékonysággal előmozdítsuk.

Lételeme volt az építő cselekvés. Például, bár naponta érintkeztünk, ahelyett, hogy mint majdani alapító intézetvezetőnek bármire felhatalmazást adott volna, első piliscsabai összeövetelünkön – az anyámmal egyidős Gál Feri bácsi rektorunk ünnepi szentmiséjét követően (akit már a katolikus egyetem létrejöttében miniszterelnöki tanácsadóként bábáskodva, s ezért sokszor tárgyalva véle esténként plébániáján, úgyszólván jóbaráti közelségből ismertem) – keresetlen közvetlenséggel egyszerűen bemutatta jogbölcséleti intézetemben leendő saját munkatársaimat,⁴¹ nem is indokolva, hogy miért kész helyzetet teremtve járt el. Tanmenetünkben jogbölcséleti tárgyam mellett csak a jogtudományokba bevezetés és az államelmélet indítása volt kezdetektől időszerű. Ez az, amit magam biztosíthattam, előbbi pályakezdeménykor volt előljáróm Péteri Zoltán, utóbbi ELTE-tanszéki múltamban megismert nagyszerű ifjabbakból, Paczolay Péter, majd Takács Péter személyében. János iránti bizalomból persze nem morgolódtam – és egy évtizednyi közös lelkesedésből és kemény munkából így állott össze tanszéki szinten az országban „Kiválósági hely” gyanánt egyedülként elismert jogbölcséleti intézetünk. Ugyanez a háttér magyarázhatja, hogy karunk egésze erőteljes alkotmánybírói és miskolci reprezentációból állott össze, hiszen az Akadémia s a többi kar világát János – nem túl régiben szabadulva az ügyvédvilágból – csak kevéssé ismerte.

Ugyanezt a közvetlen eljárást példázza, hogy habár hét éven át viselhettem a tudományos és külügyi dékánhelyettesi tisztséget, e körben eső feladatomból gyakorlatilag egész idő során egy sem adódott: dékán urunk mindent maga, örömmel és fáradhatatlanul szeretett kezdeményezni és az utolsó szögig intézni. Ezzel egyidejűleg persze teljes támogatásával építhettem fel a kari könyvkiadást és könyvtárügyet, az előbbi másfél évtizeden át, az utóbbi hét éven keresztül. Azt azonban már eleve kivívta, hogy személyes könyvszeretetéből s könyvtárának nagylelkűen tanszéki elhelyezéséből rendszert kovácsolva a tanszékek erős s a kar gyengébb könyvgyűjteményi struktúráját intézményesítsük – noha egyébként éppen eleget meséltünk egymásnak arról, hogy az európai világ nagy részében pontosan ekkoriban számolták fel a tanszéki könyvtárak autarkiajában zárt, demokratikusan alig hasznosuló világát, Graztól Párizsig és Lisszabonig hatalmas kari/egyetemi gyűjteményekbe vonva össze az addig szétaprózott és külső érdeklődőnek úgyszólván elérhetetlen könyv- és folyóiratállományokat.

Jó volt vele lenni, közös munkában részt venni, kari operatív bizottságunk heti ülésein gondjait s bármelyikünk felvetéseit megvitatni. Leginkább felemelők azok az évek voltak, amikor magunk gazdáiként álmainkat – túlnyomórészt persze hatalmas

---

ri forint honoráriummal s nyomdaköltség átvállalásával finanszírozhattam) termékeny lendületének köszönhetően is, végeredményben pozitív diszkriminációt eredményezett.

⁴¹ Induló minőségében Horkay Hörcher Ferenc filozófus, Frivaldszky János olasz szakos bölcész, valamint a Zlinszky János által vezetett miskolci jogelméleti és jogtörténeti tanszékről H. Szilágyi István – korábról általam is ismert kiváló, kezdeményező kolléga – és Chertes Attila személyében.

emberi bölcsességének és jogászai tudásának, a szó legigazibb értelmében nevelő vénájának, és egészében minden ilyen ügyünkben személyes hitelességének gondolati természetét – szabadon megvalósíthattuk. Ennek volt része eleve nyolc félévre tervezett jogi teoretikus, módszertani és összehasonlító intézeti tárgysorozatunk felépítése, és mindenekelőtt egy *katolikus* jogi oktatás fundálásának a „jog és...” társadalmi–erkölcsi környezetében történő megkísérlése. Életútjának és saját római jogi bölcselmének tanulsága egyként prognosztizálta, hogy a közgazdaságtanon túl milyen mély, a hallgatóságot termékeny és tettekész jövőre tényleg felkészítő filozófiai, logikai, retorikai, kommunikációs megalapozás verhetett nálunk gyökeret másfél évtizeden keresztül.

Pezsgő programokat szerveztek maguknak hallgatóink; magunk gyakorta apostoli nunciust, püspökkari elnököt, püspököket s rendfőnököket fogadtunk; miközben a politikai közéletnek is természetes – mert egyszerre morális megalapozású és tudással felvérteztséget célzó – közegeiként léteztünk. Az *Ítéletben* tanítványaink közéleti tárcákkal jeleskedtek, elméleti képzésük továbbmélyítését követelték, igazi személyes történelmi tanuskódásokat szerveztek komoly vonzerővel például október 23-ai megemlékezésekor.

Tudjuk, éppen szervezéstudományból, hogy minden szabályozás és betagolás óhatatlanul korlátoz, s ezt a sorsot mi sem kerülhettük el. Rendeleti szintű állami egységesítés, egyházi gondoskodás aligha járhatott egyneműsítés nélkül. Ezek hulláma többé-kevésbé egybeesett Zlinszky János dékáni pozíciójának megrendülésével. Olyan átalakulást éltünk meg, mint amikor a szeretet határtalan áradását mérő köteleességteljesítés váltja fel. Ám ő csak állt a vártán, és sohasem panaszkodott. Pedig a formális intézményesedés, a merő professzionalizmus ránk kényszerített kiteljesedésével a bennünket különösen lelkesítő s az egész kari életre (tanártársakra s hallgatóinkra egyként) kisugárzó személyes kezdeményezés örömtelisége és tétje is lassan alább hagyott. Lassan kezdett az is a talán meg sem történt múlt kódébe veszni, ahogyan szükség szerint a munka piszkában is elől járó Jánossal az élen Horváth Attila vagy Tóth Zoltán József birkóznak az ELTE ÁJK könyvtára értékekben bővelkedő feleslegének, vagy az Országos Széchényi Könyvtár külbelki raktárakban őrzött valahai szerzetesi gyűjtemény-roncsainak porával; ahogy magam előbb a Minisztertanács tanácsigazgatási szervének megszüntetett könyvtárát, majd a Tanácsakadémia bőséges feleslegét vetetem át; ahogy a dékán a Magyar Jogász Szövetségtől, a megszűnő Közgazdasági és Jogi Könyvkiadótól, a Máltai Szeretetszolgálattól, a piarista rendi gyűjteménytől, valamint német s osztrák professzori hagyatékokból egész könyvtárakat ment át,⁴² magam pedig Regensburg hatalmas egyetemi könyvtárának duplikát-állományát évente hittudományi, bölcsészeti és jogi karunknak (de zenei és néprajzi hazai gyűjteményeknek is) egyaránt kiválogatom és teljes

⁴² Más szerzetesrendek is segítettek, kivéve a leggazdagabbat, Pannonhalma könyvtárát. Többször is tárgyaltam – Bécsbe vagy Bécsről utaztamban – az ikonikus könyvtárossal, Bánhegyi Miksa atyával, több doboznyi saját könyvajándékkal is keresve készségét, azonban semmi sem származott át tőlük hozzánk, holott budapesti antikváriumokban duplum-állományukból rendszeresen nagy tételekben forgalmaztak.

személyautónyi teherrel – olykor teherautó-kisegítést is igénybe véve – másfél évtizeden át rendszeresen elhozom (amely akciókban legnagyobb személyes fájdalom a mai napig az, hogy habár rektorától megszereztem a közel milliányi tétellel bíró párizsi *Institut Catholique* többszáz négyzetméternyi alagsorban őrzött teljes duplum-állományát, a mi rektorunk formális elfogadó levelének elkészültét már nem tudtam megszervezni).

Szívesen emlékezem Zlinszky János olyan családiasító kezdeményezéseire, mint hogy például saját lakásán teára hívta össze előbb a kar vezető személyiségeit, majd fiatalabbjait is, hogy társasági közegben, házastársakat is magában foglaló együtt-létként, mélyebben megismerhessük egymást s még nagyobb személyes bizalommal munkálkodhassunk a közös ügyért. Ennek meg is volt a foganatja, s karunk sokáig inkább hasonlított egy szerzetesi *fraternitas* közösségére, mintsem egy a munkaerő jelenlétének és célszerű felhasználásának lecsupaszított tényszerűségére építő merő munkahelyre. Ennek pusztá kísérője lehetett, hogy véle együtt többen jónéhány fél-éven keresztül hordoztuk csupán egyetemi címünket s úgyszólván nappalaink és éjjeleink teljes odaadását, míg végre olyan biztonságba érkezettnek érezhettük már hajónkat, hogy magunk is, munkabér viszonzásával, jogilag szintén foglalkoztatottjai legyünk. Nemcsak én jártam haza úgyszólván éjjel; János szintén sokáig még bent munkálkodott, s gyakran rövid napzáró beszélgetésre beugorva csak este fél nyolc körül távozott, noha intézményünk első munkásaként ő rendszerint reggel hat-hét óra tájban már benti íróasztala mögött volt.⁴³

Addig volt igazi elemében az alapító dékán úr, amíg egy hosszú, munkás élet során, immár annak derekán bőven túl, a történelem kényszereitől végre nem béklyózottan, egy intézményi építkezés ügyét végre meglelhetette, s pontosan az Úr színe előtt is legigazabb alkotásként ezen, a katolikus szellemiségű jogásznevelés és ennek háttereként a keresztény értékekre támaszkodó jogtudomány-művelés hazai meghonosításán, illetőleg korszerű újjá formálásán bábáskodhatott. Pápai enciklikákból csakúgy, mint évezredek emberi bölcsességéből tudjuk, a munka az emberi lét legnemesebb értelme, mert folytatása a Teremtő művének. Amint és ahogyan erre lehetőség nyílt, Zlinszky János már korai felnőttiségében ennek gyakorlásában járt elől. Ennek tobzódását élhette át kart alapító és konszolidáló erőfeszítéseiben addig, amíg csak tehette. Mert ennek hiteszerű biztonságú jegyében élt utolsó pillanataig.

Köszönjük, János! Áldjon Isten érte!

⁴³ Családi értelemben is olyan túlfeszítést eredményezett olykor ez, hogy egy esetben Mária asszony panaszára hallgatólagos válaszul feleségemmel meghívtuk a házaspárt akkoriban évtizede szerzett tisztainokai birtokunkra egy hétvégére. Együtt töltöttünk kétéjszakányi tartózkodásnak megfelelő nappali időt, inkább legoldottabban beszélgetve, semmint fürödve vagy a korántsem érdektelen szarvasi-csongrádi-szentesi környéken körülnézegetve. Jól és családi otthonosságban érezték magukat, sőt sikerült úgy beszélgetnünk, hogy hál' Istennek ezután János is visszavett valamelyest munkalendületéből.

VARGA Zs. András
dékán, egyetemi tanár

Mindnyájan számot adunk egyszer életünkről. Mindnyájunk feladatait és azok teljesítését számba veszik egyszer az itt maradtak: a család, a munkatársak, esetleg a tanítványok, és van, akiét a nemzet egésze is. A feladatok mindig különbözőek, így nem a feladatok döntenek el az egyes emberek megítélését. Az dönti el, hogy ki mit tett a feladatokkal szembesülve. Kitért előlük vagy felismerte, megfutamodott inkább vagy elfogadta, az első nehézségekre feladta vagy küzdött és teljesítette azokat. Kitérni, megfutamodni, lerázni mindig egyszerűbb. Nagyon sokszor a kortárs számára ésszerűnek, érthetőnek, tudomásul vehetőnek is látszana. Csakhogy akkor a feladat gyakran végleg elenyészne, és azok, akikért a feladatokat kapjuk, szegényebbek maradnának. A lényeges kérdés tehát a számba vételkor nem az, hogy melyek voltak a feladatok, hanem az, hogy felismertük-e, elfogadtuk-e, teljesítettük-e azokat.

Zlinszky János professzor, volt alkotmánybíró, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának alapító dékánja minden neki rendelt feladatot felismerte, elfogadta és teljesítette. Ha ezek közül néhány ismertebbet említünk most meg, azt látjuk, hogy a körülmények soha nem kedveztek döntésének. Mindig lett volna oka máshogy dönteni, és mégis mindig vállalta – nehézségeikkel együtt – a feladatait.

Amikor felnőtt életéről kellett döntenie 1947-ben, a körülmények – az alig véget ért háború, és a politikai zűrzavar, azon belül is a megszállás, a bolsevik hatalom berendezkedésének jelei nem voltak kedvezők a jogi tanulmányok számára. Nem az alkotmányosság, nem a jog és nem a jogászok korszaka következett. A hosszú családi hagyomány azonban kötelezte, és nem tért ki, nem törte meg a családi hagyományt a könnyebb érvényesülés reményében.

Döntése valóban nem a könnyű érvényesülést hozta, 1951-ben kizárták az ország összes egyeteméről, úgy tűnt, hogy a tanulmányaira fordított éveket valójában elpazarolta. Minden oka meglett volna végérvényesen feladni ezt az álmot, különösen a családi kitelepítéssel súlyosítva, de nem adta fel. A fizikai munka nem törte meg, mert nem tartotta azt sem megalázónak, sem fölöslegesnek, hanem elfogadta aktuális feladatként.

Amikor 1957-ben jóval több, mint egy teljes egyetem kijáráshoz szükséges idő, és kevéssel az eltiport forradalom és szabadságharc után, engedélyt kapott tanulmányai lezárására, nem habozott. Máris jött az újabb feladat, abban az évben halt meg Marton Géza, és a frissen végzett jogász Zlinszky János azonnal hozzákezdett hagyatékának gondozásához. Hogy mekkora feladatot fogadott el újra, és főleg milyen körülmények között, jól mutatja, hogy csak harmincöt év, több mint egyharmad évszázad múlva tudhatta befejezettnek. Segítséget külföldi kollégáitól kapott, a hazaiaktól keveset.

Pedig közben – 55 évesen – végre megengedték neki, hogy jogot tanítson Miskolcon, ne felejtjük, az akkor szabályok szerinti nyugdíjkorhatár előtt alig néhány évvel. Mivel a korábbi évtizedeket sem vesztegette el, a feladatot, annak jelentőségét, hogy immár intézményi keretek között folytathatta kutatásait, újra felismerte és elfogadta.

Teljesítette is: szemléletét végre alkalma lett átadni azoknak a tanítványainak, akik hajlandók voltak a szavak mögött a gondolatot is megérteni.

A legnehezebb feladatok csak ezután következtek. Amikor 1989-ben az Országgyűlés az első öt alkotmánybíró egyikének választotta, életének hetedik évtizedében járt. Az Alkotmánybíróság alapító atyáinak egyike lett pontosan egy hónappal a népköztársaság és az államszocializmus végét jelző alkotmányrevízió után. Az alkotmányos jövő viszont csak jelzés volt akkor, nem valóság. A rendszerváltozás közjogi értelemben éppen elkezdődött, politikai értelemben még közel fél év távolságra volt. Zlinszky Jánosra és négy társára várt a feladat, hogy értelmet adjon egy olyan intézménynek, amely korábban soha nem volt Magyarországon, amelynek közeli mintája sem létezett. Ezt a feladatot is felismerte, elfogadta és teljesítette. Nem akárhogyan.

Amikor ma egész természetességgel beszélünk a magyar alkotmányosságról, annak történeti folytonosságáról, a jogról, jogállamról és a szabadságról, akkor ezt igen jelentős részben az első öt alkotmánybírónak, köztük Zlinszky Jánosnak köszönhetjük. Ne felejtjük, 1989. október 23-án ez a jövő volt, az ismeretlen és nem veszélytelen. A szabad választások és a nemzeti kormány megalakulása bizonyította be később, hogy újra helyesen döntött.

Az alkotmánybírói méltóság persze elégtételül és elismerésül is szolgált. Elégtételül mindazért, amit elviselt, elismerésül mindazokért a feladatokért – nem kevésért – amit felismert, elfogadott és teljesített. Pedig a legnagyobb feladat még mindig csak ezután következett. Akkor, amikor a rendszerváltozás megtorpanni, a neki is köszönhetően újra alkotmányos Magyarország elbizonytalanodni, a jövő újra homályosodni látszott, az immár egyetemi tanár és elismert jogtudós Zlinszky alkotmánybíró új egyetemi kart álmodott. Új jogi kart. Katolikus jogi kart. Olyat, amely – ahogy egyik fiatal oktatótársa⁴⁴ később írta, „szakít a korábbi képzési rendszerrel és az európai jogállamok hagyományaihoz tér vissza”. Olyat, amely Szent II. János Pál pápa rendelkezésének megfelelően a jogtudomány tekintetében is arra hivatott, hogy „intézményes módon biztosítsa az egyetemek világában a keresztyének jelenlétét, s szembesítse azt a társadalom és kultúra jelentős problémáival,” ahol a jogtudósok „a valóságot vizsgálják tudományágunknak megfelelő módszerekkel, és így hozzájárulnak az emberi tudás tárházához”.⁴⁵

Újra olyan feladatra kellett válaszolnia, amely elől egyszerűbb, ésszerűbbnek látszó volt kitérni, megfutamodni, lerázni. Csakhogy akkor ma nem lenne katolikus jogi kar, és mi, akikért ezt a feladatot kapta, szegényebbek lennénk. Sokkal szegényebbek. Ma hálát adunk az Úristennek Zlinszky Jánosért, neki pedig megköszönjük, hogy szokása szerint felismerte, elfogadta és teljesítette ezt a feladatot is. A kar alapító dékánja volt, mégsem fogadta el soha, ha a Kar alapítójának neveztük. Csodálatra méltó alázatát mi sem példázza jobban, mint az, hogy amint az első évfolyamat útjára bocsáthatta, nem habozott a dékáni tisztséget is továbbadni. Ő pedig tanított tovább. Római jogot, majd – az utolsó években, végül már volt tanítványával⁴⁶ meg-

⁴⁴ HORVÁTH Attila: Karunk alapítása. <https://jak.ppke.hu/karunkrol/tortenet>.

⁴⁵ *Ex corde Ecclesiae*, 1990. augusztus 15., nn. 13–15.

⁴⁶ Komáromi László egyetemi docens, dékánhelyettes.

osztva – azt a tárgyat, amely talán leginkább lelkéből fakadt, a keresztény erkölcs és jogászai etika összefüggéseit.

Személyesen már nem tanít minket tovább. Tanít viszont egész élete, példája, rendíthetetlen hite és kifogyhatatlan szeretete. Amikor Karunk Atyja most visszatér az Ő Atyjához, hisszük, hogy a jól ismert higgadtsággal, nem hivalkodva, de meggyőződéssel mondja el Neki a mai napon különösen aktuális módon, hogy a jó harcot megharcolta, a pályát végigfutotta, hitét megtartotta. Hiszük, hogy készen várja az igazság győzelmi koszorúja.

Dékán Úr, Professzor Úr, Alkotmánybíró Úr, fényeskedjék Neked az örök Világosság!⁴⁷

ZAKARIÁS Kinga egyetemi adjunktus

„Porból lettünk és porrá leszünk” nyilallt belém a felismerés a Professzor urat búcsúztató szentmisén a testet magába záró urna láttán. Nyomatszó az űr, amit maga után hagyott. Emlékek özönlöttek el az emberről, aki életével hitet tett a keresztény értékek mellett, a professzorról, aki az előadásokon, a szemináriumokon, a vizsgákon és egész életművével a jogászai hivatás erkölcsi értékeit szem előtt tartó gyakorlására készítette fel. Csak egy emléket emelnék ki. A Doktori Iskola frissen felvett hallgatójaként kértek fel arra, hogy egy ünnepi kötetbe cikket írjak. Mikor felvázoltam az elképzeléseimet a Professzor úrnak, figyelmeztetett: „Aki sokat publikál fiatalon, sokat fog szőgyenkezni idősebb korában.” Megértettem, hogy csak hosszú, sok munkát és kitartást követelő fáradságos út vezethet eredményre, így a kutatási tervemet adtam le közlésre. Később már ő maga biztatott publikálásra, és a jó tanár tapintatával segítette próbálkozásaimat, szövegeimet átnézte, lapszélre írt megjegyzései pedig hasznos tanácsok voltak. Szerencsésnek érzem magam, hogy a jogi kar harmadik évfolyamának hallgatójaként, majd a Jogtörténeti Tanszék oktatójaként része volt az életemnek. Köszönöm a Professzor úrnak, hogy megtanított látni és felismerni a jogászai hivatás értelmét, figyelemmel kísérte pályámat és példát mutatott szakmai igényességéből és alázatból. Porrá lett az emberi test, de maradt a példa és az emlékezés közösséget megtartó ereje. A mi feladatunk őrizni emlékéit és alkotását, „Mert a legárvább akinek / még halottai sincsenek” (Kányádi Sándor).

⁴⁷ Elhangzott a budai ciszterci Szent Imre plébániatemplomban 2015. június 29-én, Szent Péter és Pál apostolok főünnepén tartott gyászmisén.